

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

Koncepce národní identity v současné české politice

Vnímání národní identity očima mladých Čechů a její srovnání s generací našich prarodičů

Diplomová práce

Vypracovala:

Bc. Michaela Dudíková

Vedoucí práce:

Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, pod dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla veškerou použitou literaturu a jiné zdroje.

V Olomouci, dne 29.3.2016

.....

Podpis

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala všem respondentům za ochotu a čas, který si na rozhovory udělali. Rovněž bych ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce Mgr. Jakubu Havlíčkovi, Ph.D., za dohled, rady a pomoc při psaní práce. Velké díky patří také mé rodině a přátelům, kteří mě neustále podporovali.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá vnímáním národní identity českým obyvatelstvem, a to z pohledu dvou odlišných věkových skupin. Hlavním cílem je zjištění, jak mladá generace Čechů přistupuje k pojetí národní identity a zda se v něčem liší ve srovnání s generací starší. Teoretická část se věnuje vymezení základních pojmů, nutných pro pochopení základních souvislostí, a následné práci s nimi. Také nastiňuje průběh formování národů a s ním související národní identity. Veškeré informace budou použity z odborné literatury.

Praktická část bude uskutečněna prostřednictvím kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů. Cílem je zjistit, jaký je rozdíl ve vnímání národní identity mezi dvěma odlišnými generačními skupinami. Dále pak, kde se formuje národní vědomí, kdo jej ovlivňuje a jak je vůbec chápána národní identita.

Klíčová slova:

Národ, identita, národní cítění, nacionalismus, generace

Annotation:

This thesis deals with the perception of national identity Czech population from the perspective of two different age groups. The main aim is to discover how the young generation of Czechs approaches to the concept of national identity and whether they are in something different than the older generations. The theoretical part defines basic concepts necessary for understanding the basic context and then work with them. Also outlines the progress of formation of nations and the related national identity. All information will be used in the literature.

The practical part will be done through qualitative research through interviews. The aim is to find out what the difference is in the perception of national identity between two different generational groups. Furthermore, where it forms the national consciousness, who it affects and how it is not perceived national identity.

Key words:

Nation, identity, national feeling, nacionalism, generation

Obsah

1. Úvod	8
2. Teoretická část	10
2.1 Teoretické pojetí formování národního vědomí	10
2.2 Národ	12
2.2.1 Primordialismus versus konstruktivismus	13
2.3 Etnicita	15
2.4 Identita	18
2.5 Národní identita	20
2.5.1 Národní identita v současné moderní společnosti	23
2.5.2 Pojetí národa a identity v kontextu české kultury	25
2.6 Nacionalismus	27
2.7 Vztah k cizincům	31
2.8 Generace	33
3. Praktická část	35
3.1 Cíle výzkumu	35
3.2 Metodologie	36
3.3 Vzorkování	36
3.4 Etické aspekty	38
3.5 Metodika výzkumu	38
3.6 Výzkumný design	39
3.6.1 Otevřené kódování	40
3.7 Přehled respondentů	41
3.8 Analýza a interpretace dat	42
5. Analyzované kategorie	43
5.1 Národní identita	43
5.2 Formování národní identity	46
5.3 Co by měl mít každý Čech	47
5.4 Spokojenost se soužitím v České republice	49
5.5 Hrdost	51
5.6 Nespokojenost	56
5.7 Historie	60

5.8 Vztah k občanům Slovenské republiky.....	62
5.9 Vztah k cizincům.....	63
5.10 Srovnání s dřívější dobou.....	66
5.11 Rozdíl v pojetí české národní identity.....	69
6. Závěr	72
7. Seznam zdrojů.....	75

1. Úvod

Národní identita by měla hrát velkou roli v životě každého jedince. Pomáhá mu uvědomovat si pocit sounáležitosti s určitým územím a určitou společností. V současné moderní společnosti, kdy se jednotlivé kultury mísí, lidé mohou cestovat a žít prakticky kdekoliv na světě, se stírají rozdíly mezi hranicemi jednotlivých států. Může tak docházet ke krizi národních identit a následnému oslabení národního vědomí a sounáležitosti s národem. Současný svět podléhá globalizaci, kdy se vytváří identity nové, které mohou konkurovat původní, národní identitě. Pojetí české národní identity není výjimkou. *Zajímá mne tedy, zdali jsou však touto situací ovlivněni pouze příslušníci mladé generace, nebo můžeme vysledovat změny i u generace starší, která vyrostla v jiném režimu a za jiných okolností a možností? Jaký je konkrétní rozdíl mezi jednotlivými generacemi? A díky čemu je vlastně národní identita formována?*

Proto se ve své diplomové práci budu snažit vypátrat postoj, který zaujímají vybraní respondenti k národní identitě a zdali se tento vztah mezi jednotlivými kategoriemi respondentů liší. Z toho důvodu jsem záměrně zvolila dvě rozlišné skupiny respondentů. Jednou z nich je „mladší“ generace Čechů, ovlivněná moderní dobou a technologickým rozvojem. Jedná se o respondenty ve věku 18 až 30 let. U nich předpokládám, že díky možnosti cestovat a pracovat v zahraničí budou spíše méně pociťovat národní identitu než druhá skupina, reprezentovaná respondenty nad 60 let. Předpokládám, že právě tito respondenti, vyrůstající a žijící za dob minulého režimu a ovlivnění zejména rozpadem Československa, budou mít dle mého názoru silnější vztah k naší zemi, neboť v dřívějších dobách byly tradiční hodnoty vyzdvihovány více než v současné, multikulturní společnosti. Taktéž mne zajímá, jaký mají názor na rozdělení Československé republiky a jak pohlíží na občany Slovenské republiky. To však budu zjišťovat i u „mladší“ generace.

Práce je rozdělena do dvou částí, tj. na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se budu snažit osvětlit základní pojmy, jako jsou národ, etnicita, identita, národní identita, nacionalismus atd., jejichž vymezení považuji za důležité. Budu se zabývat i otázkou formování národní identity v minulosti. A chtěla bych se zaměřit i na to, jak jsou cizinci vnímáni majoritou na území České republiky. Jelikož hlavním cílem je zjištění mezigeneračního rozdílu v pojetí národní identity, vymezila jsem i základní charakteristiku pojmu generace, nebo alespoň některé přístupy k jejímu

pochopení. Část praktickou jsem se rozhodla uskutečnit formou kvalitativního výzkumu, konkrétně pomocí rozhovorů s polostrukturovanými otázkami, kdy hlavním cílem bude zjistit, jak jednotlivé skupiny respondentů vnímají národní identitu, zdali je mezi nimi rozdíl, popřípadě jaký konkrétně a proč. Výsledky z obou skupin budu následně po provedení všech rozhovorů a následných výzkumných kroků srovnávat a vyhodnocovat. Též jsem se zaměřila i na výzkumy, které již byly v rámci populace uskutečněny, abych nastínila, zdali se mé výsledky z rozhovorů alespoň v něčem shodují, či ne.

2. Teoretická část

V současné době vidíme, jak národnostní a etnické skupiny, proudící neustále po celém světě, mění mapu národnostního rozdělení světa. České republice se tento fenomén samozřejmě také nevyhnul. Mnoho lidí odchází do zahraničí za vzděláním, prací, za novými zkušenostmi. Mnoho takových jedinců v zahraničí pak zůstává na stálo a do rodné země se nevrátí. I když lidé odcházeli i dříve, zejména v době obtíží a politických zvrátů, myslím si, že tato situace je spíš výsledkem současné moderní doby, spojené s neuvěřitelnými možnostmi a týká se zejména mladých lidí.

Povšimněme si, že v dnešní době, v souvislosti s hranicemi států a společností, můžeme mluvit o tzv. „propustnosti“, kdy se lidé mohou přesunovat z jedné společnosti do druhé a nemusí dodržovat všechny podstatné a charakteristické znaky společnosti, ve které se narodili.¹ Tímto tématem se zabývá transnacionalismus, který je neodmyslitelně spjat se studiem migrace, konkrétně tzv. „na dálku propojených sociálních jednotek“, tedy vazeb imigrantů ze země původu na různých úrovních.²

Kvůli tomu se také zamýšlím nad pojmem a významem vlastenectví. „Právě nad slovem vlastenectví, které v naší zemi bohužel mnoho lidí považuje za něco staromódního a nepatřičného se musíme zamýšlet a vidět jeho pozitivní rozměr i na širší mezinárodní úrovni. Jde o to, že zatímco zaslepený nacionalismus uzavírá cestu porozumění a spolupráce mezi jednotlivými státy a národy, vlastenectví krajanských skupin v různých zemích pomáhá často naopak velmi významně otvírat dveře například menším zemím u těch větších.“³

2.1 Teoretické pojetí formování národního vědomí

Tématem národní identity se vědci zabývají již od dob, kdy historiografie byla ustanovena jako samostatný vědecký obor.⁴ Což bylo na přelomu 19. a 20. století, kdy

¹ BROUČEK, Stanislav, GRULICH, Tomáš: *Krajané a česká republika. Hledání možností k nové otevřené spolupráci*. Praha: Etnologický ústav, 2009. S. 26-30.

² HEING, David. Antropoweb. *Transnacionalismus*[online].[cit. 2007-03-02] dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/transnacionalismus>.

³ BROUČEK, Stanislav, GRULICH, Tomáš: *Krajané a česká republika. Hledání možností k nové otevřené spolupráci*. Praha: Etnologický ústav, 2009. S. 8.

⁴ GREW, Raymond: *The Construction of National Identity*, in: HROCH, Miroslav: *Pohledy na národ a nacionalismus*. Čítanka textů. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. S. 203

se zvýšil zájem o kulturu, coby ústřední jednotku národa, tedy i národní identity.⁵ Po 1. světové válce se pojem národní identity stal velmi významným pro studium tehdejší politiky. Také v období po skončení 2. světové války se národní identita dostala do centra pozornosti zejména sociálních vědců. Ti zdůrazňovali postavení elity, která národní identitu využívala jako základ pro působení na širší populaci, kdy se identita stala měřítkem politické kultury, legitimacy státu a politické participace.⁶ Posléze se však pojem národní identity stal předmětem sporů. Povaha národní identity byla vykládána podle účelu, kterého chtěla určitá zájmová skupina dosáhnout. Bylo to zejména v době, kdy ve světě podléhajícím nacionalismu, rasismu či militarismu, ztratila na své přitažlivosti a celkově i na důležitosti.⁷ V současnosti se však situace opět mění. I kdyby se mohlo zdát, že internacionalismus národní identitu odstranil, není tomu tak.⁸ Nejrůznější národně osvobozené hnutí všude po světě ukazují, že národní identita může podněcovat a formovat národy a stejně tak mít zásadní vliv na proměny společnosti.⁹ Národní identita by tedy měla být chápána jako součást univerzálního historického procesu.¹⁰ Národní identita nemusí být vždy nutně spjata se státním útvarem. Tato situace se nazývá regionalismus.¹¹ Národní identita tak vytváří určitý druh společenství, s určitými zvyklostmi, svátky a rituály. Je spojena se vznikem sociálních skupin, jejichž členy lze označit jako občany či vlastence.¹²

Identita se též změnila v souvislosti s industrializací.¹³ Širší trh, komunikace, ekonomika, cla, politika zaměstnanosti atd., posilovaly pocit sounáležitosti k jednomu národu, upřednostňujícímu společné národní cíle.¹⁴ Jak bylo výše zmíněno, národní identita má kulturní význam, ať už se jedná o literaturu, hudbu či výtvarné umění.¹⁵ Avšak R. Grew tvrdí,¹⁶ že důležitá je míra nestrannosti, kterou se daný stát vyznačuje. Tato nestrannost státu by se měla opírat o spravedlnost a byrokracii, což je v dnešní společnosti, zdůrazňující moc, třídní konflikty či skupinové zájmy, zanedbáváno.¹⁷

⁵ Tamtéž, s. 204.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž, s. 205.

⁸ Tamtéž, s. 206

⁹ Tamtéž, s. 207.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž, s. 209.

¹² Tamtéž, s. 210.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž, s. 211.

¹⁵ Tamtéž, s. 212.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž, s. 212-213.

Dále předpokládá, že národní identita je spojena s určitým společenstvím. Je upevněna ve vzorcích komunikace či v politickém chování, a i když díky antropologii a folkloristice máme znalosti o obřadech, hrdinech, symbolech či tradicích daného společenství, které mají jistě důležitý význam, oproti sdíleným úspěchům, například ve sportovní oblasti, nehrají klíčovou roli.¹⁸ Tou se stává loajalita, která určuje, s kým se dále sblížit či naopak, co je jí cizí.¹⁹

2.2 Národ

Definovat pojem národ není jednoduché. S ohledem na nejrůznější autory, věnující se tomuto tématu, se jejich pojetí různí. Neexistuje jednotná definice vymezující pojem „národ“.

Podle Andersona je národ „*politické společenství vytvořené v představách – jako společenství ze své podstaty ohraničené a zároveň suverénní.*“²⁰ Jedná se tedy o pouze o představu, neboť příslušníci jednoho národa, ať je sebemenší, nikdy nepoznají většinu dalších příslušníků, nesetkají se s nimi, neuslyší o nich. Nadále však ve společných představách přetrvává obraz určité sounáležitosti.²¹

Gellner o národu tvrdí, „*že národy, stejně jako státy jsou nahodilostí a nikoli všeobecnou nutností. Ani národy, ani státy neexistují ve všech dobách a za všech okolností. Člověk dělá národy, národy jsou plody lidského přesvědčení, loajality a solidarity. Pouhá kategorie osob (dejme tomu např. okupantů daného území, nebo mluvčích daného jazyka) se stává národem, jestliže a když členové této kategorie závazně uznají určitá vzájemná práva a povinnosti vůči sobě na základě svého společného členství.*“²² Jack Plano a Roy Olton²³ citují následující definici, se kterou přišel Connor Walker²⁴, který chápe národ jako „*společenskou skupinu, která má společnou ideologii, společné instituce a zvyky a pocit homogenity. V národě je však*

¹⁸ Tamtéž, s. 216.

¹⁹ Tamtéž, s. 216.

²⁰ ANDERSON, Benedict: *Představy společenství. Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008, s. 21.

²¹ Tamtéž, s. 21-22.

²² GELLNER, Ernest, André: *Národy a nacionalismus*. Praha: Hřibál, 1993. S. 17-18.

²³ Plano – Olton „*A Nation is a Nation, is a State, is an Ethnic Group*“, in: HROCH, Miroslav: *Pohledy na národ a nacionalismus*. Čítanka textů. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. S. 451.

²⁴ Plano a Olton odkazují na práci CONNOR, Walker: *A Nation is a Nation, is a State, is an Ethnic Group*. London, Taylor and Francis Ltd. 1978. S. 377-399.

také přítomen silný skupinový pocit příslušnosti, spojovaný s určitým územím, které je pokládáno za výlučně jeho.“²⁵

Původně slovo „*nation*“ mělo vyjadřovat představu společných pokrevních vazeb.²⁶ Bylo spojováno s pojmem rod. Na středověkých univerzitách byl tento pojem pak dán do souvislosti se skupinou studentů pocházejících z určité konkrétní země.²⁷ Vidíme tedy vytvářející se souvislost mezi slovy národ a stát. Postupně začala tato dvě slova znamenat totéž a vytvářela se tendence ztotožnit národ se všemi občany dané země.²⁸

Francouzská „*Deklarace práv člověka a občana z roku 1789*“ také tvrdila, že veškerá svrchovanost tkví v národě.²⁹ Pojetí národa moderního je pak vnímáno jako „*nejvyšší forma etnického společenství vzniklá na podkladě společného jazyka, kultury, ekonomiky, historického vývoje i psychického založení. Jeho rozvoj nastal teprve v průmyslových společnostech, které se vyvíjely podle sociální a politické struktury a vlády, podle charakteru ekonomiky, a kdy se zároveň uskutečnily všechny podmínky pro vznik a vývoj národa.*“³⁰

2.2.1 Primordialismus versus konstruktivismus

Primordialisté zastávají názor, „*kteřý odpovídal také dobovému veřejnému mínění, že národ je odvěkou kategorií, jejíž objektivní existenci je možno a nutno oživovat, obrozovat, poněvadž je specifickou hodnotou lidského rodu. Toto prolnutí primordialismu ze sféry politického zápasu do sféry vědeckého výzkumu bylo dalším důsledkem skutečnosti, že ti kdo národ studovali, byli zároveň jeho příslušníky, či lépe řečeno účastníky národního zápasu, ať již měl jakoukoli podobu.*“³¹ Primordialismus definuje národ objektivními, ověřitelnými a empiricky zjištěnými rysy, což může být kultura, jazyk, politická vazba k určitému teritoriu či pokrevní pouto.³²

²⁵ CONNOR, Walker: *A Nation is a Nation, is a State, is an Ethnic Group*. London. Taylor and Francis Ltd., 1978. S. 377-399.

²⁶ CONNOR, Walker: *A Nation is a Nation, is a State, is an Ethnic Group*. London. Taylor and Francis Ltd., 1978. S. 377-399.

²⁷ Tamtéž, s. 377-399.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ CONNOR, Walker: *A Nation is a Nation, is a State, is an Ethnic Group*. London: Taylor and Francis Ltd., 1978. S. 377-399.

³⁰ Tamtéž, s. 2728.

³¹ HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody . Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Slon, 2009. S. 18.

³² Tamtéž, s. 18.

Také narození, náboženství a příbuzenské vazby jsou pojítkem s danou skupinou, do které jedinec patří a díky čemu se liší od ostatních. Tato pouta jsou neměnná a jedinec si je svobodně nevolí.³³

Oproti primordialistickému pojetí národa stojí druhá skupina, zastávající konstruktivistický názor. Konstruktivisté zdůrazňovali, že národ není odvěká entita, definovaná na základě jazyka či kultury.³⁴ Národ je podle nich formován zejména společnými dějinami, což znamená, že příslušníci daného národa sdílejí tzv. „*pospolitost osudu*“, vytvořenou společnou historií.³⁵ Jedná se tedy o sounáležitost určité skupiny lidí, uvědomující si svou příslušnost k danému národu.³⁶ Podle jiných tvrzení se konstruktivisté zaměřují na sociální kořeny a etnicitu. Zdůrazňují konkrétní okolnosti vytvářející etnický základ národa a též rozlišují mezi silnou a slabou etnicitou.³⁷

Některé vědecké teze pojetí národa se lišily, v jiných se badatelé shodovali. Badatelé se distancovali zejména od pojetí národa jako odvěké, dané kategorie a též i od rasových teorií. Shoda naopak panovala v případě, kdy si příslušníci daného národa uvědomují svou sounáležitost a loajalitu k němu.³⁸ Vznikla také představa dvojího pojetí národa, v souvislosti s nacionalismem. „*Prvým byl nacionalismus pokrokový-liberální a demokratický, který se zrodil v západní Evropě z anglického liberalismu a především z demokratických myšlenek Velké francouzské revoluce. Proti němu se stavěl reakční nacionalismus nezápadní, který byl určován především německou jazykovou definicí národa a který byl podle jeho názoru iracionální, mytologický a autoritativní.*“³⁹ Státy byly považovány za sekularizované, bojující za svobodu, ústavu a občanská práva, bez ohledu na etnickou či sociální příslušnost a rovnoprávnost všech občanů. Země východní Evropy pak prosazovaly koncepci státu jako společnosti, odmítající cizí - západní vlivy, zdůrazňující kolektivní práva a rozdělující lid podle rasy a třídy.⁴⁰ Miroslav Hroch vyslovil též tvrzení, že „*skupina, národ byla vždy charakterizována kombinací několika druhů vazeb a vztahů (jazykových, historických, teritoriálních, ekonomických, náboženských, politických atd.), přičemž absence*

³³ MALINA, Jaroslav: *Antropologický slovník*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. S. 3246.

³⁴ HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Slon, 2009. S. 18.

³⁵ Tamtéž, s. 19.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. S. 54-55.

³⁸ Tamtéž, s. 21.

³⁹ Tamtéž, s. 22.

⁴⁰ Tamtéž, s. 23.

*některého vztahu nevyklučovala existenci národa. Příslušníci jsou navzájem spjati komunikačně i společným osudem ve vyšším stupni než s příslušníky jiných národů a že jsou pospolitostí rovnoprávných občanů, kteří se za příslušníky národa považují.*⁴¹

Musíme si uvědomit určitý rozdíl. Od 60. let mnoho vědců zdůrazňuje, že mezi kulturou a etnicitou žádný úzký vztah není. „*Etnická identita je konstruována na základě sociálně ustanovených představ o kulturních diferencích, nikoli na základě diferencí skutečných.*“⁴² Etnická identita odkazuje k představě společného původu, kdežto kultura se zaměřuje na sdílené prezentace, normy a praktiky.

Není jednoduché vymezit hranici mezi etnickou a národní identitou. Samozřejmě, že každý národ je jedinečný.⁴³ Koncepce etnické identity kladou důraz na společný biologický základ, sdílenou historickou paměť a mýtus o společném původu, tedy na fiktivní předky.⁴⁴ Rozdíl mezi národní a etnickou identitou můžeme vidět ve vnímání jednotlivých kulturních prvků, které jsou jedinečné té dané kultuře, jež ji odlišují od jiných společností, jako je např. jazyk. Těmto subjektivním významům je pak přisuzován určitý význam, upevňující soudržnost a sebeuvědomění jeho příslušníků.⁴⁵ Etnická identita vykazuje prvky třídní, genderové a teritoriální skupiny. K zachování etnických identit mohou posloužit nejrůznější nepříznivé faktory, jako třeba válka nebo organizované náboženství. To však na druhé straně může i přetínat etnickou identifikaci.⁴⁶ Tudíž chápu-li správně, etnická identita je vnímána v souvislosti se státním útvarem. Myslím ale, že se tyto identity často překrývají. Dojde-li však k válečnému či jinému konfliktu ovlivňujícímu tuto identitu, může dojít k oproštění se od vzájemné soudržnosti a vztahu.

2.3 Etnicita

Pojem etnicity společně ve spojení s etnickými skupinami či etnickým konfliktem je v současnosti často rozebírán. Antropologové věnují pozornost etnickým

⁴¹ HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody (Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů)*. Praha: Slon, 2009. S. 24.

⁴² ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Antropologie multikulturních společností. Rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. S. 98.

⁴³ SMITH, Anthony: *National identity*, in: HROCH, Miroslav: *Pohledy na národ a nacionalismus*. Čítanka textů. Praha: Slon, 2003. S. 270.

⁴⁴ Tamtéž, s. 271.

⁴⁵ Tamtéž, s. 274.

⁴⁶ Tamtéž, s. 279.

vztahům v dané skupině a důležitosti, které jim členové skupiny přisuzují. Důvod, proč je pojem etnicita v dnešní době neustále zmiňován, je neustálá migrace a globalizace ve světě, ovlivněná narůstajícím přílivem pracovní síly a následným seskupením lidí různého etnického původu.⁴⁷

Samotné slovo „*eticita*“ podle Thomase Eriksena mělo v průběhu historie mnoho významů. Avšak v oblasti sociální antropologie byl tento termín víceméně vymezen až v 60. letech 20. století. Jedná se o určení vztahu členů jedné skupiny vůči druhé, kulturně odlišné. Pojem etnicity je například často negativně spojován s rasovými vztahy a s nimi spojenými rasovými předsudky.⁴⁸ Eriksen tvrdí, že „*eticita je aspekt sociálního vztahu mezi osobami, které se pokládají za zásadně odlišné od členů ostatních skupin, jejichž existenci si uvědomují a s nimiž vstupují do kontaktu. Lze ji proto definovat také jako sociální identitu (založenou na kontrastu ke konkrétním druhým) vymezenou metaforickým či fiktivním příbuzenstvím*“.⁴⁹ Nezřídka je problém tento pojem osvětlit, neboť mnoho odborníků má na uvedené téma naprosto odlišné názory.

Podle sociologického slovníku je etnicita vymezena jako „*vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka, jeho etnickou identitu a orientaci. Etnicita je jednou ze základních charakteristik člověka jako společenské a kulturní bytosti. Je to komplexní a dynamický otevřený znakový systém vzájemně a trvale se ovlivňujících prvků, které vznikají, reprodukují a zanikají v kultuře a ve společnosti. Tento obecný systém reálně existuje pouze v jedinečných historicky proměnlivých podobách. Jako svého druhu nástroj diference lidstva na skupiny, jejichž vzájemná odlišnost a vnitřní homogenita jsou vyjádřeny kulturně, se často užívá ve významu-etnické příslušnosti*“.⁵⁰ Etnické skupiny se vyznačují určitými kulturními základy, společnými všem členům a dále náboženským vyznáním či jazykem, spjatým s daným územím a s jeho obyvateli.

⁴⁷ Tamtéž, s. 62.

⁴⁸ ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012. S. 17-22.

⁴⁹ Tamtéž, s. 37.

⁵⁰ MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav, VODÁKOVÁ, Alena a kol.: *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. S. 276-7.

Příslušníci etnické skupiny vyjadřují určitou míru solidarity a loajálnosti ke své vlasti, předkům, tradicím a kultuře.⁵¹

Antropologie se zaměřovala na zkoumání etnicity, zejména vztahy mezi určitými skupinami lidí nebo lokálními společenstvími.⁵² Antropologové se zejména zabývali studiem „*druhých*“, resp. „*odlišných*“ a dichotomií „*My versus Oni*“.

V souvislosti s národem a nacionalismem se jedná o poměrně novou oblast výzkumného zaměření, konkrétně od 80. let 20. století, neboť se dříve jednalo o záležitost spíše politickou nebo sociální.⁵³ Eriksen zastává názor, že „*rozlišovat národy od etnických skupin je užitečné, a to pro jejich vztah k modernímu státu. Dále dokládám, že antropologická perspektiva je pro plné porozumění nacionalismu zásadní. Analytické a empirické zaměření na nacionalismus může osvětlit mnohé i v rámci výzkumu modernizace a sociální změny, a stejně tak je velice relevantní i pro širší výzkumné oblasti politické antropologie a studia sociálních identit.*“⁵⁴ Eriksenova zjištění je tedy možno shrnout tak, že etnicita a nacionalismus jsou příbuzné termíny, a tedy etnická ideologie je zároveň nacionalistická, u které je nutná existence státu, přinášející prospěch určité etnické skupině.⁵⁵ Může se však stát, že se etnicita dostane do rozporu s národem. K tomu dojde například tehdy, když členové určité etnické kategorie začnou usilovat o politickou či jazykovou nezávislost. Navíc se národní a etnická příslušnost může měnit v závislosti na dané situaci.⁵⁶ Příkladem může být Mexičan, který dosud pobývá v USA, patří zde k etnické skupině či menšině, při návratu do Mexika se však stává příslušníkem národa.⁵⁷

Konkrétně souhlasím s Eriksenovým tvrzením, že nacionální a etnická příslušnost je ve velmi úzkém vztahu, dokonce se i překrývá. Pokud by se některé etnické skupiny snažily vymezovat vůči státu, záleží pak na dané situaci, možnostech a okolnostech, jak by se stát vůči těmto skupinám zachoval a situaci vyřešil.

⁵¹ SMITH, Anthony, D. : *Myths and memories of the nation*. New York: Oxford University Press Inc, 1999. S. 13-15.

⁵² ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012. S. 162.

⁵³ Tamtéž, s. 163-164.

⁵⁴ ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012. S. 164.

⁵⁵ Tamtéž, s. 195.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

2.4 Identita

Lidé ke svému životu potřebují vědomí sounáležitosti a potřebují někam patřit. Tudíž být součástí určité skupiny. Vytváří si tak určitou sociální identitu.⁵⁸ Jedinec však nemusí být členem pouze jedné skupiny. Může patřit do více skupin. Vytváří si tak několik paralelních identit. Jednotlivé identity existují současně, mohou se však často překrývat, koexistovat, či dokonce proti sobě soutěžit.⁵⁹ Kultura lidem umožňuje volbu skupiny, ke které chtějí patřit, identifikovat se s ní a jejími hodnotami. Takové společenství bývá solidární a hierarchicky uspořádané. Oproti identitě sociální však existuje ještě identita osobní. Jedná se o osobní vztah ke skupině, který je dán rozdílem mezi skupinovou identitou a osobním postavením. Uvedené dva typy identit se navzájem nevylučují, právě naopak, vzájemně se doplňují. Každý z nás je tak tvořený ze dvou tzv. „já“.⁶⁰ Jedná se o tzv. „vztah individualismus-kolektivismus“, který má své určité úrovně. V horizontální dimenzi kolektivismu jsou důležité vlastnosti jako soudržnost, dodržování norem, úcta k autoritám. Pro horizontální úroveň individualistické kultury je důležitá sebedůvěra, nezávislost, osobní individualita. Vertikální úroveň individualistické kultury vyžaduje soutěživost a osobní vzestup. V kolektivistické vertikální úrovni je pro změnu vyzdvihován respekt k politickým systémům, zdůrazňující vztah s ostatními, kdežto individualisté spoléhají nejen na sebe, ale v případě konfliktu také na státní instituce.⁶¹ Jedná se tak o individuální identitu nebo identifikaci jedince se skupinou či daným společenstvím. Skupina se identifikuje na základě určitého společného znaku, příkladem může být barva pleti či pohlaví, tedy i národ.

Základem vytvoření identity je kontrast vůči něčemu či někomu.⁶² Vždy se vymezujeme vůči jiným. „*Jestliže je možné definovat sebe sama pouze ve vztahu k druhému, logicky z toho pak plyne, že identifikace je proměnlivá v závislosti na tom, ke komu ji vztahujeme. Tento aspekt identifikace je dobře popsán v sociologii, a to*

⁵⁸ TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. S. 51.

⁵⁹ Tamtéž, s. 52.

⁶⁰ TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. S. 53.

⁶¹ Tamtéž, s. 51-54.

⁶² ERIKSEN, Thomas Hylland: *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. S. 68.

prostřednictvím její teorie, že každý jedinec je souborem mnoha rozdílných osobností: otcem, synem, kolegou, atd.“⁶³

Můžeme rozlišovat dva typy identit. A to identitu „relační a situační“. Relační identita je „studována prostřednictvím analýzy sociálních situací. Chceme-li zjistit něco o skupinové příslušnosti nějakého člověka, musíme ho sledovat v mnoha situacích, během kterých přichází do kontaktu se širším spektrem druhých. Tím postupně získáme čím dál přesnější obrázek o tom, jaké skupiny zaujímají významné místo v jeho sociálním životě.“⁶⁴

V dalším případě existuje situační identita, kdy se jedná o identifikaci jednotlivých zúčastněných stran, která se neshoduje s jejich vlastní identifikací. Například v profesním životě je k ženám často přistupováno z hlediska vztahu pouze k pohlaví, avšak mnoho žen se cítí být rovnocennými partnery. Můžeme mluvit o identifikaci jak vnitřní, tak vnější.⁶⁵ Existují také různé stupně identifikace.

Můžeme se někdy setkat se situací, kdy pocit soudržnosti v rámci jedné skupiny je v porovnání s druhou slabší či silnější. Důvod je následující: „jestliže se člověk narodí jako příslušník etnické skupiny, která byla po staletí utlačována silnější majoritou, je pravděpodobné, že jedinec má také jasně definovanou etnickou identitu. Dále pak, jaké typy skupin se vytvářejí. Charakter skupiny je závislý na tom, odkud přichází zakoušený nátlak. Musí zde také existovat jisté vnitřní uspořádání, které vytváří vzájemnou loajalitu a závazky. Jinak by vnější tlak vedl pouze k rozpadu či vnitřním konfliktům. Aby skupina mohla existovat a fungovat, musí v jejím rámci proudit jisté zdroje, musí mít strukturu autorit, která se stará o to, aby byly normy bezvýhradně dodržovány a následovány a musí se ideologicky legitimovat – musí mít důvod své vlastní existence a ten také obhájit.“⁶⁶ Předmětem našeho zájmu je však určitá forma sociokulturní identity, totiž identita národní.

⁶³ Tamtéž, s. 68.

⁶⁴ Tamtéž, s. 69.

⁶⁵ Tamtéž, s. 69.

⁶⁶ ERIKSEN, Thomas Hylland: *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha: Triton. 2007. S. 73-74.

2.5 Národní identita

Základy národní identity jsou dány historickým územím, legislativní a politickou komunitou, kulturou a ideologií. Příslušnost k danému národu může určovat narození a předci. Národ bývá považován za tzv. „fiktivní rodinu“,⁶⁷ sdílející stejný jazyk, zvyky, tradice, práva a povinnosti, dané všem členům určitého národa. Národní identita poskytuje vědomí sounáležitosti a vymezení místa ve světě, prostřednictvím individuality jedince a jeho domovské kultury, která dělá daný národ a jeho příslušníky jedinečnými a odlišnými od ostatních národů.⁶⁸

Jak poznamenává Holý „konkrétnější obrysy nabyla národní identita se zvyšováním společenské mobility, kdy lidé získali přesnější představu o odlišných společenstvích a přisoudili jim i sobě kolektivní kulturní, fyzické a psychické charakteristiky, ztělesněné v našich zemích během 19. století ve stereotypech českého Vaška a německého Michla. Společenská mobilita znamená nejen, že se lidé více stěhovali, ale především, že měnili své společenské postavení, tudíž identitu; o postavení soutěžili a demonstrovat identitu bylo mnohdy důležité kvůli vzájemné podpoře.“⁶⁹

Identita, jak jsem již výše zmiňovala, se vytváří vůči ostatním. Nejen, že existuje „my“ versus „oni“, musíme si uvědomit i ty protiklady, které nás odlišují. To s sebou nezřídka přináší negaci. Často se chováme etnocentricky. Vlastní národ vnímáme jako jedinečný, výjimečný. Jiné národy pak zesměšňujeme a podceňujeme. Považujeme je za podřadné a opovrhujeme jimi.⁷⁰

V minulosti se vladaři a objevitelé snažili o tzv. „civilizační projekty“, neboli snahy o zkulturnění „barbarů“. Základem takového projektu je přesvědčení civilizátora o nadřazenosti vlastní kultury s cílem vnutit své přesvědčení „zaostalejším“ kulturám. Podobné „civilizační projekty“ však nebyly pouze etnického rázu. Můžeme mluvit i o projektech ideologicky zaměřených, což byl např. komunismus, nebo o záležitostech náboženského rázu, kdy jednotlivci, kteří nezapadali mezi většinu, byli hrozbou.⁷¹ Důležité je si povšimnout, že „národní“ dějiny považujeme za jeden jediný

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ SMITH, Anthony D.: *National identity*. New York: Penguin Books, 1991. S. 11-16.

⁶⁹ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Slon. 2001. S. 70.

⁷⁰ TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. S. 144.

⁷¹ Tamtéž, s. 146.

lidský příběh, který je předáván nejčastěji ústně popřípadě písemně. Tyto informace pak často ztrácejí kontext, jsou zkreslovány a nezdá se, že jsou zajímavé pouze pro daný okruh lidí.⁷²

Národní identita je jedním ze sebeurčujících definic člověka. Jediněc je obvykle vnímán jako součást určité etnické komunity či etnika. „*Nejběžnějším projevem hledání podstaty národní identity jsou představy lidí, které mají sami o sobě a dalších národech. Když o sobě Češi hovoří jako o národu, zmiňují buď národní vlastnosti či dispozice, nebo to, co považují za národní tradice. Sebeobrazy vyjadřované prostřednictvím charakteristických vlastností, které si připisují, a sebeobrazy vyjadřované prostřednictvím tradic, které považují za vlastní, se přitom podstatně liší. Vystává otázka, proč tomu tak je, jak lze tento rozpor kognitivně smířit a jak s ním nakládat.*“⁷³

Můžeme pak tedy vidět, že „národní identita, stejně jako všechny ostatní identity, je vždy konstruována jako opozice vůči těm, které vnímáme jako ‚ty druhé‘. V 19. století, v době národního obrození, konstruovali Češi svou identitu ve vědomém protikladu vůči Němcům, se kterými sdíleli geografický, politický a ekonomický prostor uvnitř rakousko-uherské říše. Jejich úsilí o národní suverenitu vyvrcholilo v roce 1918 vytvořením Československé republiky jako jednoho z nástupnických států poražené monarchie. Ačkoli vzniklo na základě práva každého národa na sebeurčení, bylo Československo ve skutečnosti mnohonárodním státem. Češi se s ním plně identifikovali, neboť v něm viděli obnovení české státnosti po třísetletém období vlády Habsburků.“⁷⁴ Po roce 1945, kdy byli vyhnáni Němci, se český lid začal vymezovat zejména vůči Slovákům, které vnímal jako „ty druhé“.⁷⁵

Pocitování národní identity je v některých státech silnější, jinde je tato vazba slabší. Jedná se o loajalitu k vlasti. V současnosti však v žádné zemi nevládne přesvědčení o existenci jediného, čistě homogenního národa.⁷⁶

Národní identita by nás měla definovat nejen kulturně, ale i jazykově a politicky. Jak bylo výše zmíněno, národní identita je vymezována vždy vůči někomu druhému.

⁷² Tamtéž, s. 143-148.

⁷³ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Slon. 2001. S. 70.

⁷⁴ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Slon, 2001. S. 13.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ VLÁCHOVÁ, Klára, ŘEHÁKOVÁ, Blanka: *Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie. Sociologická studie*. Praha. Sociologický ústav Akademie věd České republiky. 2004. S. 11-29.

Z hlediska Čechů se jednalo o vymezování nejdříve vůči německy mluvícímu obyvatelstvu, vůči kterému jsme se vymezovali kulturně, politiky i ekonomicky. Proto byl cílem českého národního obrození nejen rozvoj českého jazyka, který měl být hlavním nástrojem k vytvoření české kultury, ale zároveň se měl stát rovnocenným německému jazyku a kultuře⁷⁷. V současné době se stále můžeme setkat s vnímáním Němců jako agresorů či utlačovatelů. Mnoho občanů není spokojeno s vlivem německého kapitálu v českém průmyslu a množstvím německých firem na českém trhu.⁷⁸ Nevymezovali jsme se však pouze vůči Němcům. Velká snaha byla odlišit se od Slováků, se kterými jsme prokazatelně sdíleli část území již od dob Velkomoravské říše.⁷⁹ Snahy o vymezování se vůči Slovákům byly vzájemné. Češi se vždy snažili udržet si odstup a Slováci též usilovali o zachování své jedinečné identity.⁸⁰

Z hlediska etnického a národního vědomí, je důležité zmínit, že i když národ je ohraničen určitými hranicemi, které zavedla daná společnost, není jejím základem biologický původ, ale spíše význam a vztah k danému státu. Často dochází k situaci, kdy zůstává etnické a národní vědomí odděleno. Nezřídka však bývá v tomto případě jedno etnikum nadřazeno druhému. Nastává tak v situacích, kdy je jedno etnikum nespokojeno se svým postavením ve státě, což následně vytváří různá etnická či národní hnutí. Je těžké určit hranici oddělující etnikum od národa.⁸¹ Jisté potíže při vymezení zakládá již samotný jazykový základ slova *ethnos*, v řečtině označující slovo národ, nebo skupinu, vyznačující se společným původem.⁸² Tyto dva pojmy jsou tedy často spojovány. Například Weber tvrdí, že „*idea národa bude pravděpodobně zahrnovat představy společného původu a zásadní, i když často neurčité homogenity. Národ má tyto představy společné pocitem solidarity etnických společenství. Pocit etnické solidarity však sám o sobě nevytváří národ.*“⁸³

Podle Smithe v současném, moderním světě, kdy je svět rozdělen na jednotlivé národní státy, má národní identita oporu zejména v demokracii, suverenitě a kolektivní identifikaci.⁸⁴

⁷⁷ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Slon, 2001. S. 86.

⁷⁸ Tamtéž, s. 86.

⁷⁹ Tamtéž, s. 86.

⁸⁰ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Slon, 2001. S. 86.

⁸¹ TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty*. Praha: Portál, 2007. S. 59-60.

⁸² CONNOR, Walker: A Nation is a Nation, is a State, is an Ethnic Group, in: HROCH, Miroslav: *Pohledy na národ a nacionalismus*. Čítanka textů. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. S. 154-156.

⁸³ WEBER, Max: *Economy and Society*. New York: Bedminster Press, 1968. S. 389.

⁸⁴ SMITH, Anthony: *National identity*. New York: Penguin Books, 1991. S. 11-16.

V současnosti se lidé na celém světě prostřednictvím modernizace sice stávají v jistém smyslu podobnějšími, ale zároveň tak i odlišnějšími a důvodem této rozmanitosti je právě etnicita. Kvůli etnicitě jsou kulturní odlišnosti srovnatelnějšími a dále nabízí možnost diskuze ohledně těchto odlišností.⁸⁵ Etnické skupiny v dnešní době využívají moderních technologií a vymožeností sdělovacích prostředků k udržení soudržnosti uvnitř skupiny a k vytvoření odstupů vůči „*druhým*“, prostřednictvím prezentace vlastních kulturních požadavků.⁸⁶ Z hlediska vytváření sociálních identit a skupin se dříve předpokládalo, že jedinec přísluší k jedné určité skupině. Ovšem dnes se může hlásit k více. Důvodem je zejména neohraňovanost a nestabilita jednotlivých etnik. Tudíž vidíme, že identita je nestálá, elastická a může se měnit podle požadavků společnosti.⁸⁷

A kde bývá národní identita formována nebo kdo na ni má vliv? Je to škola, rodina či média? Myslím si, že základy národní identity jsou položeny v rodině, avšak značný vliv má škola a její učební osnovy, neboť ty by měly poskytnout jedinci důležité informace, zejména v oblasti historických souvislostí a též i z hlediska funkce státu a politického aparátu. Neméně důležité jsou dle mého názoru i média. Usuzuji, že televize, internet, rozhlasové stanice či noviny, všechny mají významnou roli na formování národní identity.

Jak jsem výše zmínila, jedinec má identit několik, tudíž je otázkou, jaký význam pro něj má národní identita a jakou hraje roli v jeho životě.

2.5.1 Národní identita v současné moderní společnosti

Mezi faktory, které v našich nejnovějších dějinách zásadně ovlivnily pojetí národní identity, nepochybně hraje klíčovou roli rozpad Československa. Dočteme se, že se jednalo o hlubokou krizi národní totožnosti. Národní vědomí, jako by se rozpadlo společně s Československem.⁸⁸

⁸⁵ ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012. S. 263-264.

⁸⁶ ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012. S. 263-264.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ HRUBÝ, Karel, BROUČEK, Stanislav: *Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století. Symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu*. Praha: Karolinum, 2000. S. 152.

„Další zlomové údobí nastalo hned na počátku 90. let, kdy se Československo začalo rozpadat pod slovenským tlakem touhy po svrchovanosti. I za podmínek krize identity se ale podařilo Čechoslovákům uchovat harmonii mezi nacionalismem a demokratičností. Za podmínek, kdy jiné země sahají k násilnému nátlaku či dokonce imperialistické či občanské válce, byla nejdříve trpělivě vyzkoušena diplomatická jednání. Na české straně také vznikla populární akce za referendum. Teprve po neúspěchu těchto iniciativ byla zvolena parlamentní cesta nenásilného rozdělení státu.“⁸⁹ Situace byla označována jako sebeobranný nacionalismus. I když rozdělení na Českou a Slovenskou republiku nebylo zrovna oslavováno, lidé pochopili, že je to nutné z důvodu zachování občanského charakteru země, zejména demokracie a tržní ekonomiky.

Po rozdělení se začaly množit pokusy o pozvednutí národní hrdosti, a to v oblasti obchodu, zahraničních styků, ve vědě, kultuře a technice.⁹⁰ Zajímavé však bylo, že i po rozpadu Československé republiky do Česka proudilo množství Slováků s cílem usadit se u nás. Díky této situaci se objevovaly nové, dosud neznámé možnosti. Konec komunistické totality v roce 1989 přinesl například možnost cestovat, na českém trhu se objevují zahraniční firmy, české zboží je ve světě s oblibou přijímáno.⁹¹ Avšak nová situace přinesla i jistá rizika. „Zkouška životaschopnosti občanské dimenze vlastenectví a schopnosti tolerantního soužití ve společnosti, která byla dosud převážně homogenní. Republika se totiž stává nejen tranzitní zemí migrantů z ciziny, ale také cílem statisíců přistěhovalců. Pnutí (sociálního spíše než rasového či nacionalistického charakteru) také vyvolávají zřejmé obtíže romské menšiny obstat v nových ekonomických podmínkách.“⁹²

Dříve byl pojem stát vnímán jako instituce vyznačující se legitimním právem prosazovat normy a zákony v rámci určitého území. V současné době, zejména s rozvojem globalizace, kterou je ovlivněn světový trh, se situace mění.⁹³ Bohatým lidem globalizace pomáhá zvětšovat své bohatství, kdežto na straně druhé znevýhodňuje chudší vrstvy obyvatelstva. Globalizace umocněná hlavně mediálními prostředky nám

⁸⁹ KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha: Academia, 2007. S. 128-129.

⁹⁰ Tamtéž, s. 128-129.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž, s. 129-130.

⁹³ BAUMAN, Zygmunt: *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 2000. S. 76-92.

poskytuje obrazy zejména válek, násilí a jiných krutostí, které v nás probouzí strach nejen vůči ostatním, ale vůči celému světu.

V současné době neexistují jednotné hranice. Lidé jsou neustále v pohybu. Neexistuje nic, co bychom považovali za velkou vzdálenost.⁹⁴ Současnost se vyznačuje téměř tzv. „odumíráním“ národních států.⁹⁵ Tuto situaci lze přirovnat k přírodní katastrofě. Její příčiny nelze pochopit v plné míře, nelze ji předvídat a není možné jí zabránit.⁹⁶ Nastává globální zmatek, kdy dříve nahodilá či dokonce živelná povaha věci, dříve zvládnutelná, se stává nezvladatelnou. Svět byl před zhroucením komunistického režimu určitým celkem, neboť každému koutku na světě se připisoval určitý význam v tzv. „globálním řádu věcí“, což znamenalo, že svět byl rozdělený mezi dva mocenské tábory, které si vše střežily, tudíž byl v určité rovnováze.⁹⁷ Dnes se však svět ocitl ve stavu, kdy místo celku působí množství nesourodých sil na různých místech, které nejsou pod žádnou kontrolou.⁹⁸ Ideou globalizace je neurčitost a neuspořádanost světové situace. Globalizaci samotnou můžeme považovat za „nový světový řád“.⁹⁹

Podle Z. Baumana nastává globální zmatek, s čímž mohu jen souhlasit, neboť současná světová situace rozhodně není pod kontrolou a nepodléhá žádnému řádu. Také si myslím, že globalizace oslabuje národní citění a vztah jednotlivců k národu. Zejména u mladší generace. To je však pouze můj osobní předpoklad. *Je pravdivý? Jak přistupuje mladší generace k národnímu citění? A existuje nějaký rozdíl v pojetí národní identity oproti generaci mých prarodičů? Pokud ano, jaký konkrétně?*

2.5.2 Pojetí národa a identity v kontextu české kultury

„V českém pojetí je národ přirozeně konstituovanou komunitou. Příslušnost k národu, jak jsme již ukázali, není výsledkem vědomého rozhodnutí jednotlivce, nýbrž je dána narozením. Patřit k českému národu je přirozeně dáno stejně jako pohlaví nebo fyzické charakteristiky – něco, co volným rozhodnutím nemůže člověk změnit. Je to určitý druh sounáležitosti, které také podmiňuje příslušnost k dalším přirozeně daným kategoriím, jako je například gender.“¹⁰⁰ Vidíme tedy, že národ je něco, co není možné

⁹⁴ Tamtéž, s. 76-92.

⁹⁵ BAUMAN, Zygmunt: *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 2000. S. 73.

⁹⁶ Tamtéž, s. 73.

⁹⁷ BAUMAN, Zygmunt: *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 2000. S. 73.

⁹⁸ Tamtéž, s. 74.

⁹⁹ Tamtéž, s. 75.

¹⁰⁰ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Slon, 2001. S. 163.

lidmi vybudovat, je to již zakořeněné v podvědomí lidí. Příslušnost, se kterou se jedinec narodí.

Na druhou stranu se nám však může zdát, že pojem stát je uměle vytvořená lidská konstrukce. Tedy vztah k vlasti, v našem případě k Čechám, je určen vytvořením vztahu k daným symbolům, tradicím, kultuře, prostředí a hlavně k lidem. Je vázán též k věcem, které lidé znají, a místům, kde se cítí v bezpečí¹⁰¹ Proto se slovo „vlast“ často používá ve stejných souvislostech jako slovo „domov“.

„Domov není jakousi nepostižitelnou entitou, ale vždy a především specifickým místem; Pro většinu lidí je domovem místo, kde se narodili a vyrůstali nebo, v jiném případě, místo, kde založili své vlastní rodiny a mají děti.“¹⁰²

V minulosti se hodně debatovalo o politickém diskursu a o rozdělení Československé republiky. *„Diskurs získal svoji přesvědčivost díky tomu, že dokázal účinně použít symboly a klíčové metafory, jejímž prostřednictvím Češi dávají smysl světu, ve kterém žijí. Metafory přirozeného a umělého jsou používány v ekonomické, politickém, ekologickém diskursu, v generovém diskursu a zřejmě i v řadě dalších. Právě jednotlivé diskursy udržují kulturu při životě a mění ji. Mění je, protože každý diskurs, alespoň do jisté míry mění význam metafor tím, že je používá v kontextech, ve kterých ještě nebyly použity. V tomto smyslu není kultura sama o sobě diskursem, ale je probíhajícími diskursy reprodukována, udržována při životě a neustále měněna.“¹⁰³*

Jak to ovlivnilo občany, kteří tuto dobu zažili? A jaký postoj zaujímají Češi k občanům Slovenské republiky? Vnímají je jako cizince? A jaký vztah mají k cizincům celkově? Může být ovlivněno vnímání cizinců věkem?

Současný společenský vývoj ve světě, ovlivňující vztah k vlastnímu národu, se dle mého názoru nevyhnul ani českému národu.

Jak si lidé představují typického Čecha? Holý například tvrdí, že mu rozhodně nechybí inteligence. Dále pak, že český člověk je manuálně zručný, talentovaný, šikovný.¹⁰⁴ Oproti tomu s ohledem na negativní vlastnosti, převládá hrubost, neomalenost, závist, nesnášenlivost. Výčet těchto vlastností můžeme považovat za autostereotypy, kterými se vyznačuje každý stát.¹⁰⁵ Češi považují český národ za

¹⁰¹ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Slon, 2001. S. 164.

¹⁰² Tamtéž, s. 165.

¹⁰³ Tamtéž, s. 176.

¹⁰⁴ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Slon, 2001. 75.

¹⁰⁵ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Slon, 2001. 76.

demokratický, vzdělaný a vysoce kulturní.¹⁰⁶ Názory se však mohou lišit s ohledem na jednotlivce. „*Charakteristické vlastnosti, které si Češi připisují, jsou generalizacemi prožité zkušenosti jednotlivců, chování jiných Čechů, které znají, nebo vypozerovaných odlišností chování a postojích Čechů a ne-Čechů. Tak jako se liší zkušenost jednotlivých lidí, liší se i názory na typicky české vlastnosti. Zobecnění, která jednotliví lidé předkládají, jsou tudíž individuální, a nikoli vždy univerzálně sdílená.*“¹⁰⁷.

Jsou však Češi stále hrdí na svůj původ? A na co konkrétně či naopak, je něco, za co se stydí? A co si lidé vůbec pamatují z historie? Jsou nějaké události či osoby, které považují za významné?

Myslím si, že česká historie je velmi zajímavá a pestrá. Můžeme se pyšnit nespočtem osobností a událostí, díky kterým jsme se dostali do povědomí ve světě. Jsou to například české výrobky a produkty, jimiž jsme se proslavili. Sportovní úspěchy, kterými se čeští sportovci vyznačují, a další. Určitě jsou důvody, proč bychom měli být na českou zemi pyšní, já osobně tedy jsem.

2.6 Nacionalismus

Nacionalismus je hnutí, vyjadřující cíle a zájmy určité společnosti lidí, snažící se obhájit svou autonomii, jednotu a identitu vůči okolnímu světu. Je spojován s modernismem, ale existoval již v dobách před ním.¹⁰⁸ Základy vidíme už ve Francii v 18. století, a to v souvislosti s pojmem bratrství. V současné době nacionalismus sdružuje jedince identifikující se s vlastním státem a s ideou svobodného státu.¹⁰⁹

Pojem nacionalismus bývá velmi často spojován s občanstvím a národem. V současné době je nacionalismus považován spíše za stav mysli, díky němuž se vytváří národy. Každý nacionalismus ovlivňuje daný národ svým vlastním způsobem, s určitými konkrétními, jemu danými rysy. Podle Klicperové a spol. je „*nacionalismus spíše než etnický původ národa nebo jeho prapůvodní rysy u různých národů svérázný charakter a stává se moderní vnitřní silou, která formuje národní kulturu i chování lidí.*

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 76.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 75.

¹⁰⁸ SMITH, Anthony D.: *Myths and memories of nation*. New York: Oxford University Press Inc, 1999. S. 29-36.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 29-36.

A samozřejmě také politickou kulturu a politické chování. Charakter nacionalismu se tak stává klíčem k pochopení chování lidí v moderních národních státech.“¹¹⁰

Existují různé způsoby, jak přistupovat k nacionalismu. Raní historikové viděli nacionalismus pouze ve spojitosti s čistě kulturní entitou, kterou studovali z nejrůznějších písemných historických pramenů či literatury.¹¹¹ Oproti tomuto názoru stojí materialistická škola, tvrdící, že nacionalismus je nutné zkoumat v souvislosti s ekonomickými a sociálními změnami.¹¹² Nacionalismus je také často spojován s politikou či citovým postojem.¹¹³ Nacionalismus bývá ve smyslu národního cítění rozšířen mezi širší populaci, o které se následně mluví jako o národu.¹¹⁴ Nacionalistické ideje pak reprezentují klíčové zájmy dané skupiny. Můžeme si však povšimnout, že v určitých společnostech se objevuje velmi malé či žádné cítění národní identity.¹¹⁵ Národní cítění je však proměnlivé a bývá předmětem studia pouze v případě, souvisí-li s politickým hnutím.¹¹⁶

Nacionalistické ideje pak následně mohou být spojeny s politickými doktrínami a s obecně sdíleným cítěním. To ale může vést i k negativnímu pojetí nacionalismu. V souladu s náboženstvím může ignorovat nacionalistické intelektuály a prostřednictvím kontaktů a vazeb s vládou dosáhnout masové podpory, vyzdvihující své vlastní, dílčí cíle, nikoli cíle nacionalistické.¹¹⁷

Nacionalismus může být chápán i v souvislosti s identifikací s danou etnickou skupinou, což může být pro určité společenství nejen k užitku, ale může vést i k záhubě určitého národa, zejména pokud je nesprávně uchopen a propagován.¹¹⁸

Nacionalismus bývá vymezován v opozici k patriotismu. Patriotismus vychází především z tolerance, respektující i další národy, kdežto nacionalismus je považován za netolerantní, arogantní, prosazující svůj národ nad všechny ostatní.¹¹⁹

¹¹⁰ KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha: Academia, 2007. S. 119-120.

¹¹¹ BEN-ISRAEL, Hedva: *Nacionalismus v historické perspektivě*, in HROCH, Miroslav: *Pohledy na národ a nacionalismus*. Čítanka textů. Praha: Slon, 2003. S. 297.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ BREUILLY, John: *Přístupy k nacionalismu*, in: HROCH, Miroslav: *Pohledy na národ a nacionalismus*. Čítanka textů. Praha: Slon, 2003. S. 318.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 318.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 319.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 337.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 119-120.

Základem nacionalismu je národní stát, vyzdvihující národní jednotu. Aby dosáhl úspěchu, bývaly v minulosti často utlačovány a znevýhodňovány jiné národnostní skupiny, které obývaly území daného národního státu. Nezřídka docházelo i k použití násilí či brutality. Státy si často vypomáhaly zavedením státního jazyka nebo právního systému. V protikladu tohoto „neoblíbeného“ nacionalismu je výše zmíněný patriotismus, který nechtěl svých cílů dosáhnout prostřednictvím agrese a násilí, jak často bývá vyličen nacionalismus. Patriotismus nepociťuje nevraživost vůči jiným národům, zdůrazňuje toleranci, uznává kulturní odlišnosti a náboženské vyznání. Bývá zejména vyzdvihován v zemích, kde nemají problémy s definováním občanství. Zásadní rozdíl v pojetí patriotismu a nacionalismu je v samotném projevu jeho zastánců. Jiný podstatnější rozdíl bychom zatím hledat neměli.¹²⁰

Jak jsem již zmínila, někdy bývá nacionalismus vnímán spíše negativně, v souvislosti s brutalitou, násilím a válečnými konflikty. Na druhé straně má však i své klady. Jedná se zejména o vyzdvížení demokracie, ústavy, svobody, jedince jako individuality, lidských práv a rovnosti všech lidí. Kulturní nacionalismus se pak zaměřuje na hodnoty související s jazykem, náboženstvím, rasou, hudbou, literaturou či historií.¹²¹ Z mnoha děl se dozvídáme o tom, že vzbuzuje lásku a obdiv k národní kultuře, zejména tedy v oblasti poezie, hudby nebo literatury. Národní cítění je často spjato s něčím pro nás velmi přirozeným, jako je domov či rodina. Ta bývá vnímána jako místo, zaplněné nezaujatou láskou a vzájemností.¹²² Může nám také vyvstat otázka: *Jak je možné, že mnoho lidí v období války bylo ochotných položit své životy za svou vlast, svůj národ?* Důvodem je totiž vědomí tzv. „vyšší oběti“, která je spojována s ideou čistoty a mravní velikosti.¹²³

Nacionalismus bývá základem národní identity. Je tedy v základech i české národní identity. Můžeme říci, že *„nacionalismus není apriori negativním jevem, je příležitostně mocnou, a dokonce příznivou silou, pokud se spojí se svobodou a rovností. Nacionalismus může směřovat jak k agresi, tak k přátelství. Souvisí s širokým repertoárem chování – s horoucím citem, romantickým sentimentem stejně jako se znásilňováním a s masakry“*.¹²⁴ Vidíme tedy, že nacionalismus má svou jak pozitivní,

¹²⁰ BAUMAN, Zygmunt: *Tekutá modernita*. Praha: Mladá fronta, 2002. S. 301.

¹²¹ KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha: Academia, 2007. S. 122.

¹²² ANDERSON, Benedict: *Představy společenství. Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. S. 151-154.

¹²³ Tamtéž, s. 156.

¹²⁴ Tamtéž, s. 121.

tak negativní stránku. Záleží dle mého názoru, jak je danou společností uchopen a dále prosazován.

Nacionalismus a národní cítění se tedy projevovalo uvnitř jednoho územního celku, ohraničeného danými hranicemi, kde se obyvatelé dorozumívali určitým jazykem. V minulosti však existovaly státy, složené z více národností, tudíž více jazykově rozlišných skupin žijících pospolu.¹²⁵ Státní moc pak obvykle prosazovala jednotný jazyk, který by spojil všechny celky této říše.¹²⁶ To je nazýváno jako počátek tzv. „oficiálního“ nacionalismu, související s privilegovaným jazykem daného národa. Tedy národní pospolitosti uvnitř mnohonárodnostního státu, jejíž jazyk se měl stát oním „jazykem říše“. Jedná se spíše o uvědomělou politickou taktiku, která má původ v samotné instituci státu, kdy se určitá vrstva lidí snaží chopit moci ve státě, s cílem prosazení vlastního zájmu.¹²⁷

Jazyk vytváří vazby s historií a s našimi předky. Nemá vymezené datum vzniku.¹²⁸ Když však lidé, kteří se navzájem neznají, ale hovoří stejným jazykem, vyslovují stejná slova, či zpívají u významných příležitostí národní hymnu, uvědomí si, že to samé dělali v minulosti jejich předkové a tisíce dalších lidí, a už tento okamžik vyvolává pocit nadčasovosti a sounáležitosti.¹²⁹

Nacionalismus je spojován s lidskou společností, zejména společností průmyslovou, založenou na vědě a technice. Není to však pouze výsledek průmyslové společnosti, ale bývá spojován i s dalšími společenskými událostmi, jako například reformací nebo imperialismem.¹³⁰ Můžeme dále říci, že nacionalismus je „*ve skutečnosti důsledek nové podoby společenské organizace, založené na kulturách vysokého stupně, hluboce vniknuvších do psychické totožnosti, závislých na vzdělání, přičemž každá je chráněná vlastním státem. Životaschopný moderní stát, podporující vysokou kulturu nemůže klesnout pod jistou minimální velikost a existuje prostor pouze pro omezený počet takových států na této zemi.*“¹³¹

¹²⁵ ANDERSON, Benedict: *Představy společenství. Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. S. 98-99.

¹²⁶ Tamtéž, s. 98-99.

¹²⁷ Tamtéž, s. 120-122.

¹²⁸ Tamtéž, s. 157.

¹²⁹ Tamtéž, s. 156.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ GELLNER, Ernest, André: *Národy a nacionalismus*. Praha: Hřibál, 1993. S. 59.

V minulosti si můžeme povšimnout, že nejnásilnější období nacionalismu proběhlo v dobách industriálních. Jednalo se o vymezení a povyšování nad ostatní, vznikaly nejrůznější nerovnosti, ať už ve vzdělání, v oblasti hospodářské nebo kulturní. Tato doba dala vzniknout situacím, kdy utlačovaní mohli ukázat na viníky, nejčastěji příslušníky jiného „národa“. ¹³² Určíme-li totožnost jiného národa, vzniká nacionalismus. *Jaká však je budoucnost nacionalismu? Bude nadále vlivnou silou nebo se snad stane nepohyblivým?* Mnohé závisí na inovaci a neustálých změnách v oblasti zaměstnání. ¹³³

Nacionalismus také plní různé funkce. Nejrozšířenější je psychologická funkce, související s uvědomováním si vlastní identity. Lidé potřebují vědomí identity a nacionalismus může tuto potřebu uspokojit. ¹³⁴

Mám-li se pokusit o shrnutí této kapitoly, považujme nacionalismus za ideu sociokulturně vymezené skupiny-národa, který je odlišný od ostatních. Nacionalismus vyzdvihuje politickou identitu a vyjadřuje loajalitu k národu. Tento národ má určitou autonomii, vyznačující se často formou svrchovaného státu. Politická hnutí související s nacionalismem jsou příznačná pro moderní dějiny, současně i nacionalismus je chápán jako moderní doktrína a napomohl k rozdělení světa na řadu států, které reprezentují určitý národ, tedy k vytvoření tzv. „*nové mapy světa*“. ¹³⁵ S těmito názory osobně naprosto souhlasím, byť vymezení univerzální podstaty nacionalismu je velmi obtížné.

2.7 Vztah k cizincům

Jen velmi okrajově bych se chtěla zaměřit na postoj k příslušníkům jiné národnosti. V současnosti se sice světová situace nenachází v ideálním stavu a rostou problémy s uprchlíky, ale tímto tématem se zabývat nehodlám. Raději se chci zaměřit na téma. *Jaký zaujímá česká společnost vztah k cizincům? A jak tomu bylo dříve? Jsme vůbec lákavá země pro cizince?*

Dle D. Drbohlava je „*integrace migrantů do majoritní společnosti je obecně velmi mnohvrstevnatý a dlouhodobý proces, a proto je velmi obtížně dělat komplexní*

¹³² Tamtéž, s. 58-60.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ BREUJILLY, John: *Přístupy k nacionalismu*, in: HROCH, Miroslav: *Pohledy na národ a nacionalismus*.

Čítanka textů. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. S. 327.

¹³⁵ Tamtéž, s. 320-321.

*závěry o stavu integrace migrantů. V Česku navíc vstupuje do hry skutečnost, že většina migrantů přišla do země teprve v posledních letech a mnozí z nich zde pobývají pouze přechodně nebo cirkulačně bez aspirace na trvalé usazení.*¹³⁶

Pokud na našem území cizinci pobývají delší dobu, zapojují se do ekonomické aktivity výkonem určité práce. Zastávají často pozice s nízkým společenským statutem, nejčastěji v oblasti stavebnictví, obchodu a zpracovatelském průmyslu.¹³⁷ Jejich situace je pak taková, že mají nízké příjmy, ovlivňující kvalitu bydlení a celkově jejich životní styl. Celkové začlenění cizinců do většinové společnosti je minimální. Migrantů motivováni ekonomicky se soustřeďují zejména v Praze a v dalších větších městech nebo průmyslových zónách.¹³⁸

Česká republika se stala cílovou zemí migrantů až po roce 1989 stejně jako další země střední Evropy, zejména Polsko a Maďarsko. Důvodem bylo otevření hranic, demokratický státní systém, rozvoj tržní ekonomiky a poptávka po pracovní síle. Jednalo se o migranty ze střední a východní Evropy, Vietnamu či bývalého SSSR.¹³⁹ I když se Česká republika stala ze země tranzitní zemí integrační, smýšlení mnoha lidí bylo ovlivněno velmi dlouhou dobou komunismu. „*Vnímání a postoje české majority představují velmi složitý proces, ovlivňovaný mnoha rozličnými proměnnými.*“¹⁴⁰

Pozitivní či negativní přístup je ovlivněn vztahem k určitým skupinám. Čím více jsou kultury odlišnější, tím větší propast mezi jejich příslušníky vzniká. Nejkladnější postoj česká majorita zastává vůči Slovákům.¹⁴¹ Taktéž Poláci a Vietnamci jsou vnímáni pozitivně. Negativní postoj je spojen spíše s cizinci, pocházející ze zemí bývalého Sovětského svazu.¹⁴² Mongolové jsou vnímáni jako nekonfliktní, často pracující ve větších továrnách či závodech. Do kontaktu s Řeky, Makedonci, Chorvaty či Turky běžně přijdeme pro změnu v jimi provozovaných bistroch či fastfoodech. S Ukrajinci je to složitější. Jelikož jsou poměrně uzavření, nechtějí zapadnout do většinové společnosti a v České republice jsou pouze na určitou dobu za účelem lepšího výdělku, než by mohli získat na Ukrajině.¹⁴³ Smýšlení o nich se ale různí. Nejčastěji jsou považováni za levnou pracovní sílu, jež si zde vydělá peníze, které pak posílá

¹³⁶ DRBOHLAV, Dušan a kol: *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Slon, 2010. S. 156.

¹³⁷ Tamtéž, s. 94.

¹³⁸ Tamtéž, s. 110.

¹³⁹ Tamtéž, s. 160.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 159.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž, s. 159.

domů svým rodinám, aby zlepšila jejich finanční situaci, a v budoucnu se na Ukrajinu stejně vrátí. Některým občanům Ukrajinci nevdají, jiní si zase mohou myslet, že jsou častou příčinou trestných činů.¹⁴⁴

Jak bylo již výše zmíněno, Česká republika byla považována za zemi tranzitní, tedy že migranti naší zemí pouze projížděli dále na západ.¹⁴⁵ Dnes záleží na tom, z jaké země cizinci přišli a čeho chtějí dosáhnout. Stáváme se pro ně domovem, neboť jim můžeme poskytnout bezpečí, práci a sociální zabezpečení či lepší pracovní podmínky, kterých není možné dosáhnout v jejich vlastní zemi.

2.8 Generace

Jelikož se práce zabývá mezigeneračním srovnáním pojetí národní identity, je nezbytné vymezit, co vlastně generace znamená. Existuje mnoho přístupů a teorií, jak vymezit pojem generace.¹⁴⁶ Samotné slovo generace má původ v latině a znamená „*plození*“. V rámci etymologie se jeho původ vztahuje k řeckému slovu „*genesis*“, tedy odkaz na linii původu. Posloupnost generací je tedy založena na biologickém pojetí narození a smrti.¹⁴⁷ Je také spojována se sociální a kulturní reprodukcí, předávané z generace na generaci. Proto je socializace vnímána jako sociální dědictví neboli předávání norem a vzorců chování z rodičů na děti.¹⁴⁸ Souběžná existence různých generací v rámci jedné společnosti dává vzniknout mezigeneračním vztahům, což dokládá vzájemnou závislost jednotlivých věkových skupin a také různých pohledů na život a čas z hlediska životních zkušeností a v určitých historických momentech, které mohou díky vzniklé generační propasti přinášet konflikty.¹⁴⁹ Generaci můžeme také definovat coby skupinu lidí žijící v určitém období v průběhu historie, nebo jako historickou generaci, sdílející určitou kolektivní paměť.¹⁵⁰ Generace tak sdílejí určitý obrazek tzv. „*své doby*“. Slovo generace bývá často nahrazována pojmem „*kohorta*“. V rámci kohort jsou zkoumány jednotky, což jsou skupiny lidí, které jsou vytvořené

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 160.

¹⁴⁵ DRBOHLAV, Dušan a kol: *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Slon. 2010. S. 160.

¹⁴⁶ Sociální studia. Časopis katedry sociologie FSS MU: *Čas generací*. [online]. [cit. 2007-02]. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080305112920.pdf>.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 46.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 47.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž.

sdružením jednotlivců narozených v určitém roce a s určitými společnými znaky, např. úroveň vzdělání či příjem, stejně tak i postoje nebo hodnoty.¹⁵¹ Jednotlivé kohorty pak bývají navzájem porovnávány. To jsou však pouze některé přístupy v pojetí vymezení generací. Dle mého názoru nejsnáze definované.

¹⁵¹ Tamtéž.

3. Praktická část

Jak jsem již výše zmínila, sběr dat se uskutečnil prostřednictvím kvalitativního výzkumu, pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Byly vybrány dvě skupiny respondentů, kde byl určujícím faktorem věk. První skupina respondentů byla ve věku mých vrstevníků, tedy od 18 ti do 30 let a nazvala jsem ji tzv. „*mladou generací*“. Za druhou cílovou kategorií jsem si zvolila respondenty ve věku nad 60 let. Věk byl pro mne důležitým faktorem, neboť jak jsem již zmínila, současná mladá generace ovlivněná technologiemi, možností cestovat a stěhovat se za prací kamkoliv na světě, mohla mít menší pouto k české zemi než generace respondentů nad 60 let, která zažila dřívější režim a u které jsem předpokládala, že jí bude ovlivněna a také bude mít větší pouto ke své vlasti. Tudíž bude pociťovat silněji národní cítění a identitu. Snažila jsem se hlavně zjistit, jestli se pojetí národní identity mezigeneračně liší a pokud ano, tak v čem. Kromě tohoto hlavního cíle práce jsem se zaměřila i na další, dílčí cíle.

3.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem práce je zjistit, zdali je nějaký rozdíl v pojetí národní identity u příslušníků dvou rozdílných věkových kategorií, popřípadě jaký to konkrétně je. Domnívám se, že jelikož tyto dvě skupiny dělí značný věkový rozdíl, lze předpokládat, že pohledy na národní identitu u obou věkových skupin budou silně ovlivněny dobou, v níž příslušníci vyrostli a možnostmi, které jim život přinesl, mohou se jejich pohledy na národní identitu lišit.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je rozdíl mezi vnímáním národní identity současnou mladou generací Čechů a generací našich prarodičů? Jaké jsou konkrétní důvody či okolnosti, které tento rozdíl vytváří?

Dílčí výzkumné otázky:

Jak je chápána národní identita?

Kde se formuje národní vědomí a kdo jej v dnešní době ovlivňuje? Je to rodina, škola či média?

Jaké mají respondenti povědomí o historii naší země? A díky čemu nebo komu získali tzv. informace o národních dějinách? Jakou historickou událost či osobu české historie považují zvláště za významnou?

Jak jejich pojetí národní identity ovlivnil rozpad Československé republiky? A jaký postoj zaujímají k občanům Slovenské republiky?

Jaký postoj celkově zaujímají respondenti k cizincům na území České republiky?

Jsou respondenti obou rozdílných generačních skupin hrdí na „svůj národní původ“? Za co se v této souvislosti stydí?

3.2 Metodologie

Jako metodu pro získání dat jsem si zvolila polostrukturovaný rozhovor s předem sestavenou baterií otázek, avšak s možností dalšího rozšíření v průběhu rozhovoru. Dotazování probíhalo formou otevřených otázek, jelikož v rámci této metody respondenti nejsou omezeni předem danými možnostmi odpovědí. Snažila jsem se, aby otázky byly srozumitelné, jasné a nedotkly se respondentova soukromí. Cílem také bylo zjistit, co si respondenti doopravdy myslí, a snažila jsem se zabránit určitému navádění či sugestivnímu podsouvání vlastních myšlenek.

3.3 Vzorkování

Aby bylo dosaženo hlavního cíle výzkumu, zvolila jsem si, jak jsem již výše zmínila, dvě věkově odlišné skupiny respondentů. První věková kategorie se pohybuje v rozmezí 18 až 30 let. Jedná se o skupinu respondentů, kteří jsou ovlivněni moderní dobou a technologiemi, které dnešní doba nabízí a v níž také vyrostli. Též nezažili Československou republiku nebo byli ještě ve velmi mladém věku. Vyrostli tedy již v České republice. Mým hlavním kritériem byl věk. Splňoval-li respondent věkovou

hranici a byl ochoten mi poskytnout rozhovor, byl zařazen do výzkumného vzorku. Na druhou stranu jsem si vybrala skupinu občanů nad 60 let, kteří nejen, že vyrostli a žili za dob Československa, ale s ohledem na jejich generační zařazení lze předpokládat, že se jejich postoje k české národní identitě formovaly za výrazně odlišných podmínek.

Dalším kritériem byla oblast, ve které se výzkum uskutečnil. Vybírala jsem si jedince, kteří vyrostli a určitou část života žili či stále žijí v Olomouckém kraji. Konkrétně v oblasti Přerovska. Zaměřila jsem se i na jedince s ohledem na jejich vzdělání. Jednalo se hlavně o vysokoškolsky vzdělané respondenty, hlavně tedy z mladší generace respondentů, kdy mne zaujaly individuální biografie respondentů, konkrétně dvou respondentek, které byly dlouhodobě v zahraničí. Zvolila jsem také respondenty nejružnějších oborů, které tito jedinci vystudovali či stále studují. Mým předpokladem bylo, že absolvent stavební fakulty bude mít jiné názory a přístupy v pojetí národní identity než studentka pedagogické fakulty. Nejednalo se však vždy o vysokoškolsky vzdělané jedince, mezi respondenty byli vybráni i narátoři s nižším stupněm dosaženého vzdělání.

Všechny rozhovory probíhali v klidném prostředí domova. Všichni respondenti souhlasili s použitím diktafonu a též s vyhodnocením rozhovorů. V kategorii „*mladší*“ generace se jednalo, jak jsem již zmínila, zejména o respondenty s vysokoškolským diplomem či stále studující vysokou školu. Naskytl se mi ale i pohled od respondentů s výučním listem. Po vyhodnocení jsem však dospěla k závěru, že úroveň dosaženého vzdělání neovlivňuje výsledky, kterých jsem prostřednictvím rozhovorů dosáhla.

V druhé skupině se jednalo o respondenty zejména s odborným, výjimečně středoškolským vzděláním. Nemyslím si však, jak jsem již bylo zmíněno, že by úroveň vzdělání nějak výrazně ovlivnila výsledky výzkumu. Lidé s nižším stupněm dosaženého vzdělání zaujímali vztah k národní identitě a jejímu formování stejně, jako respondenti s vysokoškolským vzděláním. To samé platilo i z hlediska informací, kterých jsem dosáhla v rámci dalších výzkumných oblastí. S ohledem na výzkumy, které se uskutečnili již dříve v rámci populace, úroveň dosaženého vzdělání jednotlivých respondentů taktéž nehrála roli.¹⁵² Co však může být zavádějící, že respondenti pocházeli z prostředí Moravy, zejména z Olomouckého kraje, které může být

¹⁵² Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR v.v.i [online]. [cit. 2015-10-12] http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7440/f3/ov151027.pdf.

v celkovém pojetí české národní identity oproti lidem z „Čech“, odlišné. Lze vyslovit domněnku, že původ respondentů může mít vliv na jejich pojetí národní identity a je tu tedy prostor pro další výzkum, který by se této otázce podrobněji věnoval.

3.4 Etické aspekty

Všem respondentům jsem nabídla možnost zachování anonymity. Nikdo anonymizaci nevyžadoval, avšak pro lepší orientaci v textu a pochopení jsem pro jednotlivé respondenty použila vždy výraz respondent/respondentka s číselným kódem od 1 do 10 a uvedením věku respondenta, který byl napsán do závorky, například „Respondentka1(72)“. Samozřejmě jsem všechny informátory poučila o cíli práce, k jakému účelu práce slouží a jak bude s výsledky nakládáno. Jelikož všichni již dosáhli plnoletosti, byli ochotni a schopni mi poskytnout informovaný souhlas, který byl nahrán na diktafon. Nikdo písemné potvrzení nevyžadoval.

Souhlas od účastníků výzkumu je důležitý v každém sociálně-vědním výzkumu. Je nutné tento souhlas nějak zdokumentovat a musí jej jasně vyslovit všichni účastníci. Jsou obeznámeni s povahou a možnými důsledky své účasti ve výzkumu.¹⁵³

3.5 Metodika výzkumu

Z hlediska metody výzkumu jsem si zvolila kvalitativní způsob získávání dat, konkrétně se jednalo o polostrukturované rozhovory. *„Podstatou kvalitativního výzkumu je do široka rozprostřený sběr dat bez toho, že by na počátku byly stanoveny základní proměnné. Stejně tak nejsou stanoveny hypotézy a výzkumný projekt není závislý na teorii, kterou již někdo předtím vybudoval. Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovatelný jev a přinést o něm maximální množství informací. Logika kvalitativního výzkumu je induktivní, teprve po nasbírání dostatečného množství dat, začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které*

¹⁵³ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. S. 46.

se v těchto datech vyskytují, formuluje předběžné závěry a hledá pro ně další oporu v datech.“¹⁵⁴

Vzniká tak nová teorie či hypotéza. *Konkrétně zdali existuje mezigenerační rozdíl v pojetí české národní identity u dvou věkově odlišných kategorií respondentů, popřípadě jaký konkrétně a proč?* Předpokládám, že z hlediska velkého věkového rozdílu mezi skupinami respondentů se jejich vztah k národní identitě bude lišit. Myslím si, že příčinou bude zmíněný věkový rozdíl a hlavně doba a společnost ve které jedinci vyrůstali. Důvod, proč jsem si vybrala kvalitativní výzkum je ten, že se tento typ výzkumu více hodí pro téma mé diplomové práce, spíše než kvantitativní výzkum. Neboť pomocí kvalitativního výzkumu můžeme zjišťovat informace o skutečnostech, o kterých zatím nic nevíme anebo naopak o jevech, které nám sice známy jsou, ale získáme o nich detailnější informace, které by kvantitativním výzkumem nebyly zjistitelné.¹⁵⁵ Konkrétně jsem předpokládala, že se prostřednictvím rozhovorů dozvím detailnější informace o názorech a postojích respondentů k danému tématu.¹⁵⁶

3.6 Výzkumný design

Design, který jsem si pro tuto práci zvolila je zakotvená teorie. Cílem zakotvené teorie je ze získaných dat vytvořit novou teorii. Výzkumník si stanoví oblast „pole zájmu“, ke které přistupuje s nezaujatostí. Díky datům zjištěným z výzkumu, formuluje proměnné a na základě nich pak dále, prostřednictvím operacionalizace vytváří vztahy mezi nimi. Zaměřuje se zejména na sociální procesy.¹⁵⁷ Zpočátku tedy bylo nutné uskutečnit rozhovory s respondenty, abych dosáhla nezbytných dat. Rozhovory se uskutečňovaly v domácím prostředí, kde byly zachycovány pomocí diktafonu a zjištěné informace dále přepsány do písemné podoby. Informace byly následně kódovány a

¹⁵⁴ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. S. 24.

¹⁵⁵ STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet: *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení podané ruce Brno. Boskovice: Albert, 1999. S. 11.

¹⁵⁶ Viz. kap. 3.1. *Cíle výzkumu*.

¹⁵⁷ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. S. 86.

rozděleny do určitých kategorií.¹⁵⁸ V rámci kódování jsem použila konkrétně metody otevřeného kódování.

3.6.1 Otevřené kódování

Metoda otevřeného kódování je založena na tom, že teprve díky určitým pojmům můžeme začít vytvářet nové teorie. Pojmy tedy „jsou základní stavební kameny teorie. Otevřené kódování je v metodě zakotvené teorie analytickým procesem, jímž jsou pojmy identifikovány a rozvíjeny, ve smyslu jejich vlastností a dimenzí. Základní analytické postupy, pomocí nichž se toho dosahuje jsou: kladení otázek o údajích a zjišťování podobností a rozdílů porovnáním jednotlivých případů, událostí a jejich výskytu zkoumaného jevu mezi sebou. Podobné události a případy jsou označeny a seskupeny do kategorií.“¹⁵⁹

Text v jednotlivých rozhovorech byl rozebrán na jednotlivé pojmy, které označovaly výskyt určitého jevu či případu. Dané jevy reprezentovaly určité odstavce, věty nebo události. Pojmy, seskupené okolo daného jevu bylo nutné zařadit do mnou pojmenovaných kategorií.¹⁶⁰ Zkoumanými kategoriemi se staly například: národní identita, hrdost, národní identita, formování národní identity, nespokojenost, historie, vztah k cizincům a další.¹⁶¹ V rámci těchto kategorií jsem se snažila výpovědi respondentů srovnat nejen v hlediska dvou věkových skupin a případným rozdílu v přístupech či vnímání, ale i s výsledky sekundární analýzy, zejména z internetového portálu zaměřujícího se na nejrůznější typy výzkumů uskutečněných v rámci širší populace. Jedná se o stránku českého sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., konkrétně o Centrum pro výzkum veřejného mínění.¹⁶² Čerpala jsem však ale i z dalších zdrojů.¹⁶³

¹⁵⁸ Viz.kap.5.Analyzované kategorie.

¹⁵⁹ STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet: *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení podané ruce Brno. Boskovice: Albert, 1999. S. 52.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 42-48.

¹⁶¹ Viz.Kap. 5.Analyzované kategorie.

¹⁶² *Centrum pro výzkum veřejného mínění.Sociologický ústav AV ČR v.v.i* [online]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/>

¹⁶³ Sociologický webzin. Socioweb. [online]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/>
Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR. ISSP 1995 „Národní identita I“ [online]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR. ISSP 2003 „Národní identita II“ [online]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

3.7 Přehled respondentů

Jak jsem již výše zmínila, neuváděla jsem konkrétní jména respondentů. Avšak pro přiblížení jsou uvedeny některé základní informace o respondentech.

Respondentka číslo 1. – věk 72 let, bydliště Přerov, prodavačka

Respondentka číslo 2. – věk 62 let, bydliště Pavlovice u Přerova, zdravotní sestra

Respondent číslo 3. - věk 63 let, bydliště Pavlovice u Přerova, vojenský technik

Respondentka číslo 4. - věk 25 let, bydliště Přerov, studentka

Respondentka číslo 5. - věk 25 let, bydliště Přerov, studentka

Respondent číslo 6. - věk 30 let, bydliště Otrokovice, dělník

Respondentka číslo 7. – věk 65 let, bydliště Přerov, švadlena

Respondent číslo 8. - věk 26 let, bydliště Přerov, stavební inženýr

Respondentka číslo 9.- věk 22 let, bydliště Přerov, studentka (pracovně vyjela do zahraničí. USA - Pensylvánie)

Respondentka číslo 10. - věk 25 let, bydliště Brno, studentka (absolvovala studijní pobyt v rámci programu Erasmus: Německo-Brémy)

Neuváděla jsem konkrétní zaměření studentů, neboť i když jsem předpokládala, že student matematiky či technického oboru bude mít jiný pohled na vnímání národní identity než například studentka českého jazyka, není tomu tak. Jak jsem již výše zmínila, vzdělání nehrálo roli v přístupu k národní identitě. Dále pak u dvou respondentek jsem uvedla, že vycestovaly do zahraničí na dlouhodobý pobyt, který by mohl ovlivnit jejich názor na národní identitu. U ostatních respondentů jsem tuto informaci neuváděla, neboť dlouhodobě, mimo krátkých pobytů v zahraničí v rámci dovolené nikam nevycestovali, tudíž neměli možnost delšího kontaktu s lidmi jiných národností a ovlivnění jejich vlastní národní identity. Považovala jsem za zajímavé uvést u zmíněných dvou respondentek konkrétní biografické údaje.

3.8 Analýza a interpretace dat

Abych získala potřebná data, musela jsem zaznamenané informace získané prostřednictvím rozhovorů nahraných na diktafon přepsat do písemné formy.¹⁶⁴ Při analýze a interpretaci je důležité se k daným datům opakovaně vracet, pročitat je a kódovat. Důležitá je též vizualizace dat, kdy můžeme zvýrazňovat určité informace, komentovat je poznámkami, jak se jednotlivé úryvky doplňují a jak celkově vytváří vztahy na všech úrovních analýzy.¹⁶⁵

V rámci jednotlivých kategorií jsem se snažila o srovnání rozdílů nejen mezi jednotlivými věkovými kategoriemi, ale také o srovnání s výsledky výzkumů, uskutečněných v rámci celkové populace. Také jsem chtěla uvést jednotlivé interpretace respondentů, které odhalují jejich pocity, postoje a celkový náhled na dané téma. Jedná se o určité vybrané pasáže z jednotlivých rozhovorů, které se mi zdálo příhodné citovat.

¹⁶⁴ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. S.180.

¹⁶⁵ Tamtéž.

5. Analyzované kategorie

Jak jsem již výše zmínila, informace které jsem získala pomocí rozhovorů byly přepsány do písemné podoby. Dále jsem použila metodu otevřeného kódování.¹⁶⁶ V průběhu výzkumu se nám může objevit množství pojmů, které je třeba seskupit podobné s podobnými. Jakmile dosáhneme identifikace určitých jevů, je nutné tyto pojmy kolem nich seskupit. Proces seskupování pojmů se nazývá kategorizace.¹⁶⁷ Jev, který reprezentuje danou kategorii dostane určité pojmové označení, které má abstraktnější charakter než jména pojmů, které jsou v kategorii uskupeny.¹⁶⁸ Pojmenování kategorií jsem si určovala sama. Snažila jsem se tyto kategorie vztáhnout ke své teoretické části výše a vznikly následující kategorie: národní identita, formování národní identity, co by měl mít každý Čech, spokojenost se soužitím v České republice, hrdost, nespokojenost, historie, vztah k občanům Slovenské republiky, vztah k cizincům, srovnání s dřívější dobou a rozdíl v pojetí české národní identity.

5.1 Národní identita

Národní identita není pojem neznámý. Identita je spojována v souvislosti s vědou, odbornou literaturou, médií a jinými. Není to však pojem jednoznačný a samozřejmý.¹⁶⁹ *Jenomže, co si vůbec představit pod pojmem identita?* Identita je pojem abstraktní a musí být začleněn do určitého vztahu, v případě této práce se jedná o vztah k národní identitě.¹⁷⁰ V průběhu života stárneme, jsme ovlivněni zkušenostmi a novými okolnostmi tudíž se mění některé naše vlastnosti a postoje.¹⁷¹

Jednotlivec je chápán jako individuální osobnost, která je však součástí daného celku, ke kterému má určitý vztah. Tento vztah je dán například příslušností k určitému národu nebo i k územnímu celku, ať už se jedná o komunitu, region nebo státní útvar. Také k jeho tradicím, kultuře, historii a národním hrdinům.¹⁷² Jazyk také hraje důležitou roli v rámci sounáležitosti k národu. Národní identita je hnací silou, která

¹⁶⁶ Viz. podkap. 3.6.1. *Otevřené kódování*.

¹⁶⁷ STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet: *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení podané ruce Brno. Boskovice: Albert, 1999. S.45.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 45.

¹⁶⁹ Sociologický webzin. Socioweb. *Když se řekne identita* [online]. [cit. 2003-05-15]. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/110_SOCIOweb_9_2003.pdf.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² PLECITÁ, Klára: *Národní identita a vztah k Evropské unii. Česká republika v západo- a středoevropském srovnání*. Praha: Ústav národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2012. S. 5.

udržuje stát v celku. Národní stát je založen na základě souboru institucí, které vládou na daném území. Proto, aby moderní národní stát a jeho stabilita byla udržena, je nutná politická komunita, díky níž občané sdílejí určité hodnoty a která umožňuje komunikaci.¹⁷³

V rámci pojetí českého národního vědomí a sounáležitosti ke státu musím říci, že v průběhu dějin prošla národní identita mnoha změnami. V minulosti jsme se neustále museli vymezovat vůči jiným národům a většinu času jsme žili ve stínu ostatních národů pod jedním samosprávným územním celkem.¹⁷⁴ Jednalo se zejména o období Rakouska-Uherska a vládu Habsburků, dále pak v rámci Československé republiky a vymezení se vůči Slovákům.¹⁷⁵ Situace se však změnila nejdříve rozdělením Československa jako samostatného státu a posléze vznikem České republiky. Vnímání národní identity může ovlivnit míru, v jaké bude jedinec projevovat svůj vztah k národu. Předpokládám také, že někteří jedinci nemusí pociťovat vztah ke svému národu a o cítění národní identity u nich proto nelze hovořit.

Pojetí národní identity je bráno z hlediska vztahu k národu, ne ke státu.¹⁷⁶ Státy mohou vzniknout i zaniknout, ale lidé a jejich vztah k národu přetrvává. Stát pro národní cítění není víceméně vůbec potřebný.¹⁷⁷ Vždyť lidé, kteří se sice narodili v České republice nebo dokonce ještě v Československé republice a v současnosti žijí po celém světě, stále pociťují vztah a vazbu k českému národu. Tito lidé si vytváří spolky v zahraničí, kde se jako krajané schází, baví se spolu česky a vzpomínají na Čechy.¹⁷⁸ Pavel Vančura tvrdí, že *„pro mě je příslušnost k českému národu věcí zásadní. Je pro mě zásadní proto, že moje mateřská řeč je čeština. Protože si nadsmrti uchovám v paměti místa, v nichž jsem vyrůstal. Protože jsem se ztotožňoval s národní minulostí a tradicemi. Jako zemi jsem si však zvolil zemi jinou. A sice proto, že v ní byla ta přítomnost zajímavější, rozmanitější a přirozenější. Ale národ mám jediný. Tím je národ*

¹⁷³ Tamtéž, s. 7.

¹⁷⁴ HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Slon, 2001. S. 12.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 86.

¹⁷⁶ BROUČEK, Stanislav (ed.): *Češi – národ bez hranic. Výběr textů a diskuze ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí. Příspěvek Pavla Vančury: Jsem Čech-osobní vyznání*. Praha: Etnografický ústav AV ČR, v.v.i.2011. S. 111.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 111.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 112.

český. *Nemám z toho materiální užitek - mám z toho užitek duševní. Mám v tom pocit náležitosti, identity. Prostě řečeno – JSEM ČECH.* ¹⁷⁹

A jak to mají lidé, kteří v České republice vyrostli a stále žijí? Z výzkumů uskutečněných v roce 2003 vyplynulo, ¹⁸⁰ že tři čtvrtiny dotázaných občanů by jako místo svého bydliště i v případě možnosti odcestování, volili Českou republiku. Velmi blízký vztah lidé pociťují zejména k místu, ať už vesnici, městu či kraji ve kterém žijí. Důležité však je, že vztah a národní identita byla v roce 2003 ještě poměrně silná. ¹⁸¹ Většinou se jednalo o ženy, občany starší 60 let či jedince s dobrou životní úrovní, kteří měli silnější vztah k vlasti. Proti tomu byli muži, zejména mladá generace od 15 do 29 let, nezaměstnaní a lidé, kteří svou životní situaci považují za špatnou. ¹⁸²

Z výzkumů též vyplynulo, že je nutné si uvědomit rozdíl mezi Čechy a Moravany. ¹⁸³ Obyvatelé žijící na území Čech se spíše identifikují s celým územím České republiky než Moravané, kteří mají spíše vazbu k městu či vesnici ve kterém žijí. ¹⁸⁴

Z mnou uskutečněného výzkumu vyplynulo, že si jedinci pod pojmem národní identita představí zejména vztah k zemi, ze které pochází, vědomí příslušnosti k určitému národu a sounáležitost s ostatními příslušníky tohoto národa. Jedná o individuální postoj jedince, který k vlastní zemi zaujímá. Nutná je také znalost jazyka, historie, tradic a kultury země ve které se jedinec narodil. ¹⁸⁵

Respondentka4(25): „*Národní identita se vyznačuje podle mě tím, že víme, odkud pocházíme, známe jazyk dané země, jeho historii a vývoj, vládu a prezidenty dané země a ztotožňujeme se s příslušníky daného státu*“ ¹⁸⁶

¹⁷⁹ BROUČEK, Stanislav (ed.): *Češi – národ bez hranic. Výběr textů a diskuze ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí. Příspěvek Pavla Vančury: Jsem Čech-osobní vyznání.* Praha: Etnografický ústav AV ČR, v.v.i.2011. S.113.

¹⁸⁰ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR v.v.i. ISSP 2003 „Národní identita II“ [online]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/> <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR v.v.i. [online]. [cit. 2015-10-12] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7438/f3/ov151026.pdf.

¹⁸³ Sociologický webzin. Česká národní identita [online]. [cit. 2003-03-15] Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/106_SOCIOweb_5_2003.pdf.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Výsledky rozhovorů.

¹⁸⁶ Respondentka4, říjen 2015, Přerov.

Respondentka1(72): „*Národní identita je to, jaký máme vztah k zemi, kde jsme vyrostli. Důležité je také znát český jazyk a trochu té historie.*“¹⁸⁷

Musíme si však uvědomit, že se jedná o respondenty pocházející z Moravy, tudíž při srovnání s respondenty z Čech by se mohly výsledky odlišovat.

5.2 Formování národní identity

Snažila jsem se zjistit, kde se formuje národní identita. Při zjišťování jsem dospěla k závěru, že identita je podle respondentů nejčastěji formována rodinou, která by měla jedince vést k pozitivnímu smýšlení o vlastním národě, dále pak formování národní identity probíhá ve škole, která jako vzdělávací instituce by měla mít takové vyučovací osnovy, podporující národní vědomí a poskytující důležité informace z historie, kultury, ohledně politické situace, občanství atd.¹⁸⁸ Z výpovědi respondentů jsem se též dozvěděla, že i vrstevníci ovlivňují naše smýšlení a celkově společnost, ve které se pohybujeme.

Respondentka10(25): „*Myslím si, že by se měla národní identita formovat v rodině nebo ve škole, ale domnívám se, že se v dnešní době hodně formuje v kamarádství a v internetu, tzn. pokud vrstevníci se cítí být Čechy, je to super, tak se děti formují stejně. To samé ti kamarádi na internetu. Dneska mám mezinárodní přátele, pokud oni vidí Česko jako něco pozitivního, pak i to dítě má k tomu vztah, musí mít základ v rodině a ve škole*“.¹⁸⁹

Dále pak respondenti tvrdí, že v současné době mají velký vliv média na naše smýšlení o národě a o celkové situaci, která se odehrává v České republice. V současnosti je však pohled na přísun informací, které nám poskytují média většinou negativní.¹⁹⁰ Informace jsou zkresleny a média často zveřejňují pouze to, co se jim hodí, s cílem zaujmout širokou veřejnost a dosáhnout velké sledovanosti, tudíž nejsou moc objektivní.¹⁹¹ Záleží pak na tom, kterých médií rodiny používají. Ty pak mají vliv na

¹⁸⁷ Respondentka1, říjen 2015, Přerov.

¹⁸⁸ Výsledky rozhovorů.

¹⁸⁹ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

¹⁹⁰ Výsledky rozhovorů.

¹⁹¹ Výsledky rozhovorů.

formování identity jedince. Ve většině věří občané naší země spíše těm nesprávným zdrojům. To vyplývá z výpovědí respondentů.¹⁹²

Respondentka10(25): „*Tak média potřebují hlavně zaujmout. Pokud se budeme zabývat televizí, jako ČT1, Nova, Prima, tak na Nově mi přijde, že se snaží ukázat více ty negativa, ty tragédie, vypíchnout to špatné, i co se týče politiky nebo tak. ČT1 mi přijde hodně objektivní. To co Češi dosáhli třeba v té vědě, technice a když si vezmeme ty týdeníky, tak tam si myslím, že to je vyrovnaný. Že se nezabývají tím špatným jenom.*“¹⁹³

Respondentka2(62): „*Tak určitě ovlivňují televizní zprávy, hodně taky bulvár, protože tady ty bulvární noviny často zkreslují a vyzdvihují negativní věci, tady té vlády toho režimu, no prostě ovlivňují hodně to smýšlení*“.¹⁹⁴

Celkově však z výpovědí respondentů vyplývá, že mají vytvořenou určitou představu o tom, co to vlastně národní identita je a kde by se měla vytvářet. Musím však podotknout, že výsledky rozhovorů uvádějí, spíše než kde se u samotných respondentů identita formovala, kde si respondenti myslí, že by se měla formovat. Domnívám se však, že jejich tvrzení částečně vyplývají i z toho, kde se u nich osobně identita formovala. To je však pouze můj názor.

5.3 Co by měl mít každý Čech

Pavel Vančura tvrdí, že „*být Čechem je soukromá a osobní záležitost. Není to ale úplně závislé na naší vůli, neznamená to, že se jednoho dne probudíme, protřeme si oči a radostně zvoláme: Ejhle, ode dneška jsem Čech! Musíme k tomu mít určité předpoklady, doslova vrozené předpoklady: narodit se v ryze české rodině, kde se mluví česky. Co je podstatné: jazyk a zvyky, přenesené na nás v naší rodině; český jazyk, české tradice a česká kuchyně. To do nás vstíjí českou identitu. Národní identitu. Ovšem je*

¹⁹² Taktéž.

¹⁹³ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

¹⁹⁴ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

*pravda, že bez základní školy absolvované s vlastivědou, diktáty se národní povědomí otupí.*¹⁹⁵

*Co tedy formuje pravého Čecha? Je to opravdu dáno narozením, jazykem či stačí pouze přístup jednotlivce k české zemi a pocit sounáležitosti? Snažila jsem se zjistit, jak si občané představují „pravého Čecha“. Z výzkumů, uskutečněných v roce 1995¹⁹⁶ vyplynulo, že respondenti považovali za tzv. „atributy češství“ hlavně narození v České republice, české občanství, prožití většiny života na území České republiky, porozumění a schopnost domluvit se česky, respektovat normy vydané Ústavou České republiky a hlavně se cítit jako Čech.*¹⁹⁷

Nejdůležitějším a nejčastěji zmiňovaným důvodem podle respondentů byl zejména pocit sounáležitosti k českému národu. Neméně důležité je dodržování určitých tradic a jiných zvyků a nestydět se za svou národnost. Není nutné se tu narodit, důležitý je postoj, jaký jedinec k národnímu celku zaujímá.¹⁹⁸

Respondent8(26): *„Nemusí se tu jedinec narodit, ale měl by tu zemi nějakým způsobem poznat a nehanit ji, nedehonestovat. Nemusí být přímo hrdý na to, že je Čech, ale mít ji rád a hlavně umět státní hymnu.*¹⁹⁹

Dále z mnou uskutečněných rozhovorů vyplynulo, že důležitá je znalost státních symbolů jako hymna, vlajka, znalost české historie, kultury a českého jazyka, které by tedy každý „pravý“ Čech nebo jedinec, který se za Čecha považuje, měl mít.²⁰⁰ Podle respondentů pak narození a zejména přibuzenství již nehrají takovou roli, neboť jedinci se v České republice mnohdy buď ani nenarodí, ale posléze jsou zde vychováni a osvojí si českou kulturu a tradice anebo jedinci, kteří se zde sice narodili, ale odstěhovali se do zahraničí, tudíž takové pouto a sounáležitost k českému národu nepocítují. Taktéž příbuzenské vazby jsou přeceňovány.²⁰¹ Někteří jedinci, kteří odešli do zahraničí se za

¹⁹⁵ BROUČEK, Stanislav (ed.): *Češi – národ bez hranic. Výběr textů a diskuze ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí. Příspěvek Pavla Vančury: Jsem Čech-osobní vyznání.* Praha: Etnografický ústav AV ČR, v.v.i.2011. S. 111.

¹⁹⁶ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR v.v.i. ISSP 1995 „Národní identita I“ [online]. Dostupné z: <http://archiv.soc.cas.cz/sda-info>.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Výsledky rozhovorů.

¹⁹⁹ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

²⁰⁰ Výsledky rozhovorů.

²⁰¹ Taktéž.

příbuznými sice vracejí, ale většinou pouze občas a k Čechám nijak zvlášť netíhnou, neboť si osvojili kulturu země, do které se přistěhovali.²⁰²

Respondentka2(62): „*I když si myslím, že když je někdo narozen v cizině a má tu předky, tak k tomu moc netíhne, protože ty kultury těch jiných zemí jsou vyvinutější, takže asi těžko, ale myslím si, že to ten pravej Čech nebude.*“²⁰³

Při srovnání mých výzkumů z výzkumy uskutečněnými v roce 1995²⁰⁴ se výsledky víceméně shodují. Aby se vytvořila národní identita je nutná znalost českého jazyka, české kultury, tradic a zejména pocit sounáležitosti a identifikaci s národem.

5.4 Spokojenost se soužitím v České republice

V současné době „starší“ generace respondentů předpokládá, že mladí lidé odejdou do ciziny hlavně za prací, neboť současný nedostatek pracovních míst i platová situace v ČR je špatná a převládá názor, že v cizině jsou platy vyšší. Ten samý názor převažuje i u „mladé“ generace.²⁰⁵ Respondenti též tvrdí, že pro absolventy vysokých škol je zde obtížné sehnat práci v oboru. Pokud seženou nějakou práci, tak většinou v nepřilíš atraktivním odvětví, která je hůře placená a chtějí-li pracovat v oboru, který vystudovali, je zase obtížné sehnat zaměstnání, neboť nemají dostatečnou praxi pro výkon daného povolání.²⁰⁶

Z rozhovorů také vyplynulo, že většina respondentů „mladší“ generace preferuje Českou republiku jako místo k dalšímu životu, ale v případě možnosti práce v zahraničí by nad tím nejspíše uvažovala. Hodně by však záleželo, co by to bylo za práci, pracovní podmínky a na budoucích závazcích. Pouto k republice však stále mají. Cizinu upřednostňují pouze na určitou dobu, buď tedy pracovní, studijně nebo v rámci dovolené, ale jako trvalé bydliště v budoucím životě ne.²⁰⁷

Z výpovědi respondentů vyplynulo, že kromě ekonomické situace i situace sociální, zejména otázka sociálního zabezpečení odrazuje mladou generaci Čechů od

²⁰² Taktéž.

²⁰³ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

²⁰⁴ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR v.v.i. ISSP 1995 „Národní identita I“ [online]. Dostupné z: <http://archiv.soc.cas.cz/sda-info>.

²⁰⁵ Výsledky rozhovorů.

²⁰⁶ Taktéž.

²⁰⁷ Výsledky rozhovorů.

setrvání v naší republice. To jsou nejčastější důvody odchodu mladých lidí do zahraničí.²⁰⁸

Respondent6(30): „*Já si myslím, že lidi na tu práci hodně nadávají. Hodně mladých lidí jezdí dělat do ciziny. Jinak kromě platových podmínek si nemůžu osobně moc stěžovat. Ale umět jazyk a být mladší tak jedu, samozřejmě i ty závazky, ale asi jo, asi bych jel.*“²⁰⁹

Respondentka5(25): „*Určitě bych se rozhodovala podle práce, kdybych věděla o dobré pracovní nabídce, tak bych se rozmyšlela. Samozřejmě taky podle závazků, momentálně teď po škole, kdyby přišla nabídka, tak jdu, když bych věděla, že si tam vydělám víc a celkově se zabezpečím. Ale doma budu pořád tady.*“²¹⁰

Oproti tomu starší generace na odchod nepomýšlí a ani nepomýšlela, neboť pociťují silné pouto k naší zemi a zahraničí je láká obvykle jen jako destinace k trávení dovolené. A i když platové podmínky nebyly a nejsou ideální, svou rodnou zemi by neměnili. Mají zde své kořeny, svou rodinu a plánují v České republice i dožít.²¹¹

Nespokojená se životem v České republice byla pouze jedna respondentka.²¹² Nevidí budoucnost v naší zemi a chtěla by se v průběhu pár let natrvalo odstěhovat do zahraničí. Samozřejmě, že ne všichni jedinci musí být spokojeni se životem v rodné zemi. Spíše mne překvapuje, že se jedná o respondentku ze starší skupiny respondentů.²¹³

Respondentka2(62): „*Já život v České republice nepreferuju. Necítím se jako Čech. Mí předci byli Rakušáci, ale jako Čech se vůbec necítím, pokud bych měla možnost, tak odtud odcházím, tady to nikdy nebude jako tam. Jasně, i když jsme se těch Němců za těch 300 let zbavili, celkově celého Rakouska - Uherska, myslím si, že to moc dobrý vliv nemělo. Nejsme národ, který by si šel za svým a prostě byl nějak hrdej na sebe, jsme takoví falešní mezi sebou, já osobně se prostě necítím jako Čech.*“²¹⁴

²⁰⁸ Taktéž.

²⁰⁹ Respondent6, říjen 2015, Otrokovice.

²¹⁰ Respondentka5, říjen 2015, Přerov.

²¹¹ Výsledky rozhovorů.

²¹² Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

²¹³ Tatáž.

²¹⁴ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

Celkově tedy mohu říci, že starší generace respondentů pociťuje velkou soudržnost s českým státem, na odchod do zahraničí nepomýšlí, i když často nejsou spokojeni s ekonomickou a sociální sférou našeho státu. Až na výjimečný případ jedné respondentky²¹⁵, která pomýšlí na odchod do zahraničí. Mladá generace respondentů považuje odchod do zahraničí z hlediska pracovního uplatnění za možný, pouze však z hlediska krátkodobějšího pobytu. Stejně jako starší generace respondentů pociťuje nespokojenost v oblasti sociální, ekonomické a na trhu práce, ale i tak by jako místo k životu stále volila Českou republiku. V obou kategoriích respondentů tedy převažuje víceméně spokojenost se životem v ČR.

5.5 Hrdost

Hrdost je velmi subjektivní pocit a velmi těžko měřitelný. Jedná se o silně subjektivní kategorii.²¹⁶ Jsou různé oblasti života na které můžeme být hrdí. Každý stát se pyšní určitými přednostmi, díky kterým je známý jinde ve světě. Pokládám si tak otázku: *Čím se pyšní Česká republika? Máme důvod být na něco nebo na někoho pyšní? A co, popřípadě kdo to je?*

Z výzkumu uskutečněným v roce 2015²¹⁷ vyplynulo, že jedním z důvodů, díky němuž Češi pociťují hrdost na vlastní zemi je ten, že je to pěkná země s krásnou přírodou.²¹⁸ Taktéž jsou zde ojedinělé památky a jedinečná města. Neméně významná je historie a historické osobnosti, umění, kultura, tradice či literatura. Významný je též sport a úspěchy našich sportovců ve světě. Dále pak české výrobky, zejména proslulé české pivo. Hrdost taktéž pramení z vazby na to, že Česká republika je jejich rodnou zemí, lidé zde mají své kořeny, vyrostli tady a mají v České republice své nejbližší.²¹⁹ Mezi další důvody hrdosti byly uváděny vlastnosti jako slušnost, pracovitost a smysl pro humor.²²⁰

²¹⁵ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

²¹⁶ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR v.v.i., Praha [online]. [2015-10-27]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7440/f3/ov151027.pdf.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR v.v.i., Praha [online]. [2015-10-27]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7440/f3/ov151027.pdf.

²²⁰ Tamtéž.

S ohledem na vzdělání si můžeme povšimnout, že lidé, kteří dosáhli vyššího stupně vzdělání, jsou zejména hrdí na historii a historické osobnosti a také na zručnost a vynalézavost českého lidu. Občané s nižším vzděláním pak propagovali za zdroj hrdosti zejména sport.²²¹ Z výsledků rozhovorů vyplynulo, že český národ je, co se týče pocitu hrdosti, velmi zvláštní.²²² Pokud se českému národu daří, držíme pospolu a naši zemi vyzdvihujeme a jsme patřičně pyšní. Pokud se však dostaví neúspěch či snad jiné nepříznivé události, obrátíme a spíše se za svůj původ stydíme nebo jej dokonce haníme. Respondenti, ať už mladší či starší generace však byli víceméně hrdí na svůj původ.²²³

Respondentka9(22): „Češi jsou celkově zvláštní národ. Když je nějaká olympiáda nebo hokej, tak jsou všichni hrozní vlastenci, ale v momentě, když se to přežene tak zase nadávají na všechno možný. Je to takový kolísavý.“²²⁴

Respondentka10(25): „Já si myslela, že lidi, co pojedou do zahraničí, budou říkat, že Česko je hrozný, že budou nadávat, protože tady si na to stěžujeme všichni, ale je absurdní, že říkáme, že v Česku to je super. Vy nemáte tohle, vy neděláte tohle. A i kdyby, třeba když to srovnám v Německu. Oni jsou hrozní patrioti v Německu. A přesto je to možná nutí ty Čechy, když jsou v tom Německu hájit Českou republiku. Takže moje generace, i když přijedeme do zahraničí tak Českou republiku chválíme. I když na politiku nadáváme, všechno ostatní hájíme. Myslím, že ta generace není úplně proti, ale nevypadáme tak.“²²⁵

Respondent8(26): „Já si říkám, že někdy jsou Češi hrdí, i když čím dál častěji říkají, že Českou republiku nenávidí, ale stejně tu pracují, a když se zeptáš, proč se neodstěhují, tak řeknou, že ne, že se jim tady to a to víceméně líbí. Najdou si vždycky nějakou věc, proč se České republiky nechtějí vzdát, takže si myslím, že jo, že jsou hrdí. Nejsou hrdí třeba na mzdy, tak dochází k odlivu mozků dál, ale třeba ohledně kultury, historie tak je to dobrý.“²²⁶

²²¹ Tamtéž.

²²² Výsledky rozhovorů.

²²³ Taktéž.

²²⁴ Respondentka9, říjen 2015, Přerov.

²²⁵ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

²²⁶ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

Respondent3(63): „Když si uvědomím, že jsem vyrostl v zemi, která teď sice není nic extra, ale zároveň, kolik je toho svět - tak dvě třetiny, kde jsou na tom daleko hůř, můžu být spokojený.“²²⁷

Důvodů k hrdosti na český stát je tedy mnoho. Nezávisle na dosaženém vzdělání a věku byli respondenti velmi hrdí na sportovní výsledky našich sportovců ve světě. Nejvíce však na fotbal a hokej, který republiku a její občany stmeluje. Výhra našich hokejistů v Naganu roku 1998, byla událost na kterou se neustále vzpomíná.²²⁸

Respondent8(26): „Sport. Hlavně hokej. Jsme takový hokejový národ. Vždycky když hrajeme, tak nás to hodně spojí. Třeba to finále Mistrovství světa. Je radost vidět ty lidi na těch náměstích, to je paráda. A dokonce nějaký cizinec říkal, že se to moc nevidí taková sounáležitost.“²²⁹

Respondentka2(62): „Tak samozřejmě sportovci, ale myslím ti jednotlivci, ne fotbalisti nebo hokejisti, ale takoví ti atleti: Zátopek, Zátopková, pak Navrátilová, Lendl, Raška, skokani na lyžích a celkově celá ta tenisová třída.“²³⁰

Důležitá je pro respondenty česká literatura a kultura celkově. Příkladem může být Národní obrození včele s Jungmannem. Dalšími důležitými osobnosti podle respondentů jsou například Karel Čapek, Karel Jaromír Erben, Božena Němcová, Karel Havlíček Borovský nebo Jaroslav Seifert, který dokonce získal Nobelovu cenu za literaturu.²³¹ Z hudební scény existují české ikony, počínaje Bedřichem Smetanou a Karlem Gottem konče. Z rozhovorů vyplynulo, že též historické památky naší země jsou velmi zajímavé a ojedinělé. Zejména naše hlavní město Praha se svými architektonickými skvosty, například Pražským hradem, Karlovým mostem nebo Staroměstským náměstím. Avšak i další města jsou krásná, jako třeba Český Krumlov nebo Olomouc a jiná.²³²

Povědomí mají respondenti i z jiných oblastí. Například, že jsme se proslavili ve světě díky rozvinutému lékařství, konkrétně třeba díky vynálezu kontaktních čoček Otty Wichterleho nebo jedna z respondentek zmínila plastické operace prováděné chirurgem

²²⁷ Respondent3, říjen 2015, Přerov.

²²⁸ Výsledky rozhovorů.

²²⁹ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

²³⁰ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

²³¹ Výsledky rozhovorů.

²³² Výsledky rozhovorů.

Bohdanem Pomahačem.²³³ Z českých výrobků to jsou například silonky, které zná celý svět. Samozřejmě, kdo by také neznal české pivo či snad národní pokrm - knedlo, vepřo, zelo. Nesmím opomenout, že důvod hrdosti byl i na krásnou českou krajinu. Jedna respondentka uvádí,²³⁴ že například při srovnání s krajinou v USA, se českému prostředí nemůže zdaleka vyrovnat.

Respondentka9(22): „*Nebo ta naše krajina, třeba v Americe, konkrétně západ USA, taková Kalifornie, Utah, Nevada. Jak jsem tam byla, tam je všude poušť. Jedeš 4 hodiny a pořád nic, jenom poušť, kdežto tady je to rozmanitý, když jedeš vlakem, máš se pořád na co koukat.*“²³⁵

Respondenty byl zmiňován český jazyk, který je považován za ojedinělý a netradiční. I když pro cizince mnohdy obtížný. Česká republika může být taky hrdá na kreslené pohádky, díky kterým jsme známí ve světě. Jedná se konkrétně o „*starého dobrého*“ Krtečka nebo Křemílka a Vochomůrku.²³⁶

A celkově pociťují respondenti hrdost na to, že naše země byla dříve velmi průmyslově a hospodářsky rozvinutá.

Respondent3(63): „*Určitě jsme byli země, která toho dokázala hodně ve zdravotnictví, v průmyslu, máme spoustu prvenství v různých věcech.*“²³⁷

Respondentka1(72): „*Tak třeba měli jsme čokoládovny, co vyráběly, to bylo typicky český a teď to není. Nebo sklo, to byla Bohemka, to vyráběli krásný věci, to se vyváželo do ciziny. Nikdo takový věci neuměl. Okolo těch Krkonoš, tam bylo těch sklářů, to bylo jejich zaměstnání. To bylo tak krásný. Nebo třeba tady v Přerově, to byla Meopta, Strojírny. Ty vyvážely stroje do ciziny.*“²³⁸

Respondent8(26): „*Dřív jsme byli hodně průmysloví a vyváželi jsme hodně. Třeba takový Baťa nebo ČKD Blansko a takový věci. Naše auta, tatrovky, ty jsou v celým světě jedny z nejkvalitnějších aut.*“²³⁹

²³³ Respondentka4, říjen 2015, Přerov.

²³⁴ Respondentka9, říjen 2015, Přerov.

²³⁵ Tatáž.

²³⁶ Výsledky rozhovorů.

²³⁷ Respondent3, říjen 2015, Přerov.

²³⁸ Respondentka1, říjen 2015, Přerov.

²³⁹ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

Po technické stránce státu si jedna z respondentek²⁴⁰ stále myslí, že máme světu co ukázat.

Respondentka10(25): „*Já jsem hodně zapletená do techniky, myslím, že to je super, co tady ti lidi vymyslí. To, co nevymyslí půlka Evropy nebo Američani, tak to vymyslí na Technické univerzitě v Liberci nebo tady na VUT v Brně. V lékařství jo, to jsme jedničky v operaci očí, jsme jedničky v operacích srdce, když to člověk sleduje, tak spíš z těch technických a lékařských věcí. To mě utvrzuje, co je důležitý. Mít techniku a mít doktory. To jsou dvě věci, které je důležitý mít v té zemi.*“²⁴¹

Je však zvláštní, že i když si Češi jako národ neustále na něco stěžují, ve výsledku jsou na Českou republiku hrdí a jsou rádi, že tu mohou žít. Také postoj a zastání naší země českými občany v zahraničí je neobvykle vysoké. A zároveň i pohled cizinců na Čechy je spíše kladný. To byly osobní zkušenosti jedné z respondentek.²⁴² Výsledky mých rozhovorů se většinou shodují s výsledky výzkumů v rámci populace, s ohledem na co jsou Češi hrdí.

Existují tedy obecné představy lidí o jedinečnosti a významnosti českého státu.²⁴³ Z výpovědí respondentů vyplývá, že i když je Česká republika malý stát, může se pyšnit mnoha slavnými osobnostmi, které se proslavily ve světě, produkty, hospodářstvím, sportovními úspěchy a mnoha jinými přednostmi, kterými jsme se dostali do povědomí okolního světa.²⁴⁴ Většina respondentů je hrdá na to, že jsou Čechy, tvrdí ale, že Češi jako národ neumí dát svou hrdost najevo. Jsme celkově i zvláštní národ, neboť v případě úspěchů, kterými se vyznačujeme ve světě, cítíme hrdost na svou zemi, ale pokud se nám nedaří nebo jsou občané nespokojeni se situací v zemi, náš hrdý postoj se mění ve stud.²⁴⁵ Ovšem troufám si říci, že i když život v naší zemi není zrovna nejideálnější a některé věci by se mohly změnit, oproti některým státům světa se máme ještě velmi dobře.

²⁴⁰ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

²⁴¹ Tatáž.

²⁴² Tatáž.

²⁴³ Výsledky rozhovorů.

²⁴⁴ Výsledky rozhovorů.

²⁴⁵ Taktéž.

5.6 Nespokojenost

Mohu tedy říci, že je opravdu mnoho věcí, na co jako obyvatelé České republiky můžeme být pyšní. Ovšem jako každá země máme i své negativní stránky.

S čím však respondenti nejsou spokojeni? Výzkumy v rámci populace zjistily, že důvody nespokojenosti plynou zejména z české politické sféry a celkově s politickým zastoupením, politickými skandály a jednáním našich politiků v zahraničí.²⁴⁶ Dalším důvodem je značná korupce ve státě, rozkrádání a podvody, ke kterým často dochází a také některé charakterové vlastnosti Čechů, zejména závist. Nezřídka byla zmiňována většinou špatná morálka obyvatel.

Také ekonomická situace není nijak uspokojující.²⁴⁷ Vysoká míra nezaměstnanosti, nízké platy a čím dál vyšší daňové zatížení vyvolává v občanech nelibost vůči státu. Tato situace a celkové sociální zabezpečení či nerovnoměrné rozložení rovnoprávného postavení ve společnosti má za vznik velkého počtu alkoholiků, drogově závislých a kriminálně aktivních.²⁴⁸ Výsledek nezávisel ani na stupni dosaženého vzdělání, neboť jednotlivci jak s vyšším, tak s nižším stupněm dosaženého vzdělání zmiňovali stejné důvody.²⁴⁹

Z mnou uskutečněného výzkumu vyplynulo, že respondenti nebyli spokojeni s ekonomickou situací naší země. Týká se to zejména nezaměstnanosti a nedostatku pracovních míst. Platové ohodnocení pro respondenty též není nijak vysoké. Neúměrná daňová zátěž způsobuje také nespokojenost. Tuto situaci si uvědomovaly obě skupiny respondentů.²⁵⁰

Respondentka4(25): „*Myslím si, že v dnešní době Češi nejsou tak hrdí na svou zemi jako byli dříve. Možná proto, že je zde velká nezaměstnanost, nízké mzdy oproti jiným evropským státům, korupce, také kvůli politické situaci a poslední dobou se český národ projevuje jako závistivý národ.*“²⁵¹

Respondentka10(25): „*Nezaměstnanost je úplně standardní. Úplně to odpovídá tomu, co se stalo po válce, před válkou, jak jsme to měli našláplý, co se zavřelo, nezavřelo.*“

²⁴⁶ Sociologický webzin. Socioweb. *Česká národní identita* [online]. [cit. 2003-03-15]. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/106_SOCIOweb_5_2003.pdf.

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Sociologický ústav AV ČR v.v.i* [online]. [cit. 2015-10-12] http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7440/f3/ov151027.pdf.

²⁴⁹ Tamtéž.

²⁵⁰ Výsledky rozhovorů.

²⁵¹ Respondentka4, říjen, Přerov.

Takže pokud oni neotevřou ty fabriky, který dělaly předtím to a to nebo pokud prostě nevyumře ta generace, která dělala tu jednu věc ,tak nezaměstnanost bude. A tím, že po válce profilovali generaci, která má absolutně otevřený dveře, co si může dělat, co chce. Tak ta generace vychovává děti, oni si pak můžou dělat co chtějí, všeho dosáhnou. Ale dneska už jsme někde jinde. Ten problém bude. Ta konkurence je větší, hustší. Po válce to tak nebylo. Takže ta generace dnešních 40cátníků je za vodou. Protože je vychována tak jak byla, mohli všechno. Ale oni tak vychovali dnešní děti a to je špatně. Nepřipravili je na situaci, která nastane, na kapitalismus. Proto je ta nezaměstnanost taková, jaká je. Ale nemůžeme mít všichni všechno. Nemůžou mít všichni vysoký postavení ve společnosti. Je potřeba mít dělníky, aby někdo pracoval rukama. Ale to prostě někdo nechápe. Každý si myslí, že si toho nikdo nebude vážit. Třeba švadlena může vydělávat víc než úřednice za přepážkou. To by měl někdo těm generacím vysvětlit. Nemůže být každý manažer, ekonom, musím vědět, co umím a tam se profilovat. ²⁵²

Celkově také mezilidské vztahy jsou respondenty vnímány negativně. Čeští lidé jsou popisováni jako závistiví, chamtiví, škodolibí, nepřátelští, uzavření a sobečtí. ²⁵³

Respondentka2(62): „Nelíbí se mi, že se ti lidi tady podvádí. Strašně si závidí, vůbec nedrží při sobě, tady není sounáležitost. Lidi se tváří jako kamarádi, ale nejsou. Všude ve světě jsou cechy a společnosti, a když se objeví darebák, tak ho prostě zničí. Tady čím větší darebák, tím větší hrdina. A ti obyčejní lidi, co se snaží dodržovat pravidla, co pracují, tak ti se mají špatně. Tady je ta podlost, závist, korupce, nesounáležitost s lidmi. Chybí to přátelství, jako ta poctivost těch lidí. Snaha něco vybudovat, hlavně pro rodinu, pro budoucí generace a ne jen pro tento moment, ale do budoucna. Tam v té cizině se dělá s tím, že to bude výnosný za 100 let, tam ty rodiny drží při sobě, děti neodcházejí z domova, mají tam takový to bohatství. Francouzi mají vinice, v Alpách jsou hotely. To národní hospodářství funguje lépe než u nás a i ta finanční situace je lepší.“ ²⁵⁴

Respondenti považují také politickou situaci za velmi špatnou. Všichni si stěžují na naše politické zastupitele. Vnímají korupci a podvody, které se na politickém poli uskutečňují a snášejí je s nelibostí. Nespokojenost plyne z krátkozrakosti politiků, kteří

²⁵² Respondentka10, říjen 2015, Brno.

²⁵³ Výsledky rozhovorů.

²⁵⁴ Respondentka2, říjen 2015, Přešov.

jakoby nemysleli na obyčejné lidi a na to, co s nimi bude v budoucnu. Celkově respondenti zastávají názor, že je nutné, aby se v rámci politické sféry něco rychle změnilo.²⁵⁵

Respondent3(63): „*Tak naše politika, tam je hrozná krátkozrakost. Ta absolutně nepřemýšlí nad naší budoucností, na naše děti. Oni se přizpůsobují jen tomu současnému. Ruší to, co je dobrý a my to za pět let musíme znova vybudovat a nemyslím si, že jsme měli špatný věci.*“²⁵⁶

Respondentka10(25): „*A tak jak se chová poslanecká sněmovna, tak se taky nemůže chovat. Když už jsme hrdí, tak ať, ale jak jsme malí, tak si nemůžeme dovolit říkat ABC. Jsme malý stát a máme hlasovací právo v EU, ale nemůžeme si říkat, co chceme. A když jeden řekne a A druhý řekne B, tak to vypadá blbě ve světě. Jsme nejednotní. Taky si myslím, že finanční situace je tady velký problém. Tam si myslím, že to děláme špatně. Nemyslím si, že české finance by měl řídit miliardář ze Slovenska, který si myslí, že sežral svět. Řídí to špatně, neefektivně, ale svým způsobem by bylo lepší, kdyby vzali někoho z lidu, kdo dokázal hospodařit s penězi a ví jak to dělat. Protože hrabat si do své kapsy umí každý. Záleží však, kdo bude hrabat do té státní. Člověk z lidu by třeba hrabal do té státní a ne do své. Tak na mě působí ta situace. Každý si hrabe na svém písečku a prostě Slovák nemá, co dělat v ČR.*“²⁵⁷

I když na druhou stranu jedna respondentka zmínila²⁵⁸, že s politickou situací jsou nespokojeni i v jiných zemích na světě. Konkrétně zmiňovala osobní zkušenosti z USA.

Respondentka9(22): „*To si asi nemůžeme vybírat, protože nevím, který národ je spokojený. V USA například nadávají na Obamu, předtím to bylo zase na Bushe.*“²⁵⁹

Taktéž při zjišťování jak si respondenti myslí, že v současné době vypadá hospodářská situace v České republice, je výsledkem nespokojenost. Jak jsem výše zmínila, naše země byla z podle respondentů v minulosti velmi rozvinutá, hlavně tedy hospodářsky. Zejména jsme jako národ byli soběstační v produkci potravin.²⁶⁰

²⁵⁵ Výsledky rozhovorů.

²⁵⁶ Respondent3, říjen 2015, Přerov.

²⁵⁷ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

²⁵⁸ Respondentka9, říjen 2015, Přerov.

²⁵⁹ Tatáž.

²⁶⁰ Výsledky rozhovorů.

V současné době však nejen, že podle respondentů kvalita zboží upadla a dovážíme levnější, nekvalitní zboží, ale většina českých firem, fabrik a jiných podniků už ve většině není naše. Vše jsme prodali zahraničním firmám. A také kvalita zboží v zahraničí je mnohem lepší než dnes u nás.²⁶¹

Respondentka1(72): „Třeba i ovoce, jablka, to se nikdy nedováželo. Jako zeleninu to jsme byli sami výrobce, dovážely se jenom pomeranče, banány, ale takový jablka, hrušky, to tu vždycky bylo, to bylo český. Teď se všechno dováží a není to vůbec dobrý, z Polska a nevím z těch zemí a tak. I mlíko a to, to jsme všechno si sami vyprodukovali.“²⁶²

Respondentka4(25): „Upadlo zemědělství, radši dovážíme a dovážíme nekvalitní suroviny, proto se hodně lidí i stěhuje z ČR, protože v Německu jsou kvalitnější potraviny, a když tam přijedete do obchodu, tak si tam můžete koupit cokoli za stejný prachy. Je toho víc, a je to kvalitnější, např. čokoláda. Teď převedli fabriku na Opavia oplatky do Polska, takže si na to všichni teď stěžují.“²⁶³

Respondentka5(25): „Upadá asi to hospodářství, rodiče jsou na to zaměřeni. Vystudovali na to vysokou školu. Dnes by ve svém oboru nesehnali nic. Třeba ty kůže, dřív to bylo, že lidi chovali králíky, teď už moc ne, jsou ty velkochovy. Ta finanční situace taky, teď dovážíme spíše nekvalitní věci, čokolády z Polska nebo například aféra s posypovou solí.“²⁶⁴

Respondentka10(25): „Tak máme schodek jako prase (smích). Takový schodek jsme neměli. Jsou tu socialisti, kapitalisti, aspoň tak jsem to četla. Hold socialisti chtěli udělat před volbami radost důchodcům, tak všem přidali a museli na to někde vzít, tak si prostě půjčili. No hold dnes to bude splácet moje generace. A tak to prostě funguje. V politice nesedí moje generace. Já se nebojím, že za 10 let udělají nový zákon, že do důchodu se půjde později a oni si přidají. Ale zase to bude platit má generace. Nevěřím v důchod. Hospodářská situace je špatná. Důchodcům se přidává, jen když jsou volby. Oni jsou na to zvyklí. Komunismus tak fungoval. Dáme jim drobky, oni budou mlčet. Já věřím, že se to tak naučili, ale jako komunismus už není. Máme kapitalismus, pojďme se podle toho chovat. Já s něma soucítím a měli by jim přidat, ale ať to nedělají tak trapně,

²⁶¹ Taktéž.

²⁶² Respondentka1, říjen 2015, Přerov.

²⁶³ Respondentka4, říjen 2015, Přerov.

²⁶⁴ Respondentka5, říjen 2015, Přerov.

*jen když něco potřebujou. Ti důchodci jim ty hlasy narvou. Takže místo abychom se začali chovat jako kapitalisti, jak se k nám chovají naši zaměstnavatelé, v obecné sféře podnikatelství, podnikatelé, tak proč se tak nechová stát a neždímá ty podnikatele. Hold jsme stát, taky si na sebe musíme vydělat, taky musíme fungovat. Proč by to měla odnést má generace nebo ta za ní.*²⁶⁵

Při srovnání mého výzkumu s výzkumy v rámci populace se výzkumy shodují. Respondenti negativně vnímají politickou situaci, politické zastoupení, špatnou hospodářskou situaci, morálku a negativní vlastnosti obyvatel.

5.7 Historie

V teoretické části jsem se příliš nezabývala historií českého národa. Bylo by to velmi obsáhlé a zdlouhavé. Nastínila jsem však, jak se formovalo národní vědomí.²⁶⁶ Co jsem se ale snažila zjistit, bylo o čem či o kom z oblasti historie, mají respondenti největší povědomí. Ať už z hlediska historických událostí nebo významných osobností. Z výzkumu uskutečněného v roce 2013²⁶⁷ v rámci populace vyplynulo, že za významné osobnosti českých dějin lidé považují Tomáše Garrigue Masaryka, Karla IV. a Václava Havla. Méně častěji pak Jana Huse, Jana Amose Komenského či Jana Žižku.²⁶⁸ Zmíněna byla i Milada Horáková či Jan Palach, neboli oběti boje proti komunismu.²⁶⁹ Za významné období českých dějin je považováno období vlády Karla IV., období První republiky, Národní obrození a Husitská doba. Důležité mezníky jsou pak roky 1993 - rozpad Československa a vznik samostatné České republiky, 1989 a pád Železné opony, srpnová okupace v roce 1968, únorový převrat v roce 1948 a nástup komunistů k moci, konec 2. světové války.²⁷⁰

Z mnou uskutečněných rozhovorů vyplynulo, že nejvýznamnější podíl na tvorbu povědomí o české historii, získali respondenti ve škole, konkrétně v předmětech dějepis a občanská nauka. Velmi významnou roli sehrála také výuka české literatury, kdy snad

²⁶⁵ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

²⁶⁶ Viz. Podkap. 2.1. *Teoretické pojetí formování národního vědomí.*

²⁶⁷ Sociopress.cz. Sociologický blog studentů ISS FSV UK. *Kdo je největší Čech* [online]. [cit. 2013-11-21]. Dostupné z: <http://sociopress.cz/2013/11/21/nova-infografika-kdo-je-nejvetsi-cech/>.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ Sociologický webzin. Socioweb. *Česká národní identita* [online]. [cit. 2003-03-15]. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/106_SOCIOweb_5_2003.pdf.

²⁷⁰ Tamtéž.

všichni respondenti znají alespoň jednoho představitele českého obrození. Historie je zřejmá též z historických knih, kronik nebo i divadelních představení, kterých se respondenti osobně zúčastnili. Důležitý je také výklad historie prostřednictvím našich prarodičů a jejich prožitků. V současné době existují také nejrůznější pořady o historii a historické filmy, díky kterým můžeme získat cenné informace.²⁷¹

Respondentka9(22): „Vím, že v současnosti existují různé historické seriály a filmy (např. cyklus ČT Dějiny udatného českého národa), které se velmi kreativním způsobem snaží popsat dějiny tak, aby je pochopily i děti. Dále se pak vyučuje historie a dějepis na školách, ale povědomí o historii se dá získat i návštěvou muzea, rozpravou s rodiči atd.“²⁷²

Za významné historické osobnosti, podle respondentů, byl nejčastěji zmiňován Karel IV., T. G. Masaryk, dále pak Jan Hus, Jan Palach a J. A. Komenský. Z hlediska historických událostí a období, které byly pro respondenty významné, nejčastěji zmiňovali období vlády Karla IV., vznik samostatné Československé republiky, druhou světovou válku a vstup vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968.²⁷³

Respondentka1(72): „Významnou událostí byl vstup vojsk Varšavské smlouvy na naše území, což ovlivnilo život Čechů na mnoho let!! Významná osobnost naší země byl určitě císař a král Karel IV, letos 600 let od jeho narození.“²⁷⁴

V jednom konkrétním případě respondentka²⁷⁵ uváděla i bitvu na Bílé hoře a následnou dlouholetou nadvládu Habsburků. Zmíněny byly také násilné odsuny Němců po druhé světové válce a upálení Jana Palacha.²⁷⁶ Co však musím zmínit, že mladší generace respondentů v porovnání se starší uváděla mnohem méně příkladů z české historie. Nejspíše proto, že nezažili klíčové okamžiky novodobých českých dějin. Ve srovnání s výzkumy v populaci se výsledky víceméně shodují, ať už z hlediska historických osobností, tak i v určitých významných historických událostí.

²⁷¹ Výsledky rozhovorů.

²⁷² Respondentka9, únor 2016, Přerov.

²⁷³ Výsledky rozhovorů.

²⁷⁴ Respondentka1, únor 2016, Přerov.

²⁷⁵ Respondentka2, únor 2016, Přerov.

²⁷⁶ Výsledky rozhovorů.

5.8 Vztah k občanům Slovenské republiky

Zaměříme se na vztah Čechů a Slováků v dnešní době. *Jak respondenti přistupují ke Slovákům?* Vztah ke Slovákům se v průběhu let, kdy se uskutečňovali nejružnější výzkumy, neliší. Pořád jsou pro nás nejméně atraktivní národnosti, ke kterým mají Češi největší sympatie.²⁷⁷ Proč by taky ne, vždyť velmi dlouho jsme s nimi sdíleli jeden stát a jsou nám kulturně i jazykově nejbližší. Z jiných zdrojů vyplývá, že česko-slovenské vztahy jsou ve výsledku mimořádné.²⁷⁸ Tyto vztahy jsou ovlivněny zejména vzájemným dlouholetým soužitím se společnými historickými mezníky, jako např. roky 1918 a vznik samostatné Československé republiky, 1. ledna 1969 a vznikem federace a rok 1989 spojený se sametovou revolucí.²⁷⁹ Díky společné historii a dlouholetému společnému soužití jsme se Slováků spojili i kulturními a osobními vazbami.²⁸⁰ O tom svědčí fakt, že mnoho lidí má na Slovensku kamaráda, příbuzného či vzdálenějšího příbuzného.²⁸¹ Je také pravda, že i v posledních letech většina Čechů vnímá Slováků veskrze pozitivně. Nebylo tomu však vždy. Jakoby teprve rozpad Československa přinesl kladný, dokonce téměř očistný vztah k tomuto národu.²⁸²

Z výsledků mnou uskutečněných rozhovorů vyplynulo, že všichni respondenti vnímají Slováků pozitivně.²⁸³ Zejména starší generace, která ještě zažila společné soužití v rámci Československé republiky, tudíž má mnoho kamarádů, známých či příbuzných na Slovensku. Taktéž ale i mladá generace ke Slovákům zaujímá velmi vstřícný vztah. Jsme si blízcí jazykově, kulturně i historicky. Respondenti uvádí, že na Slováků pohlíží jako na velmi srdečné lidi a mají s nimi dobré zkušenosti.²⁸⁴

Z hlediska identity převažuje dle respondentů názor, že Slováci kladou na svou národní identitu větší důraz než Češi, jsou hrdí na svůj národ, neboť se vždy chtěli osamostatnit a tudíž si rozpadem ČSSR posílili svou identitu a stali se nezávislým státem.²⁸⁵ Důvod rozpadu Československé republiky vidí respondenti zejména na popud

²⁷⁷ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR, Praha [online]. [cit. 2013-03-11] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6986/f3/ov130415.pdf.

²⁷⁸ Sociologický webzín. Socioweb [online]. [cit. 2003-03-15] Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/106_SOCIOweb_5_2003.pdf.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Sociologický webzín. Socioweb [online]. [cit. 2003-05-15] Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/110_SOCIOweb_9_2003.pdf.

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² Tamtéž.

²⁸³ Výsledky rozhovorů.

²⁸⁴ Taktéž.

²⁸⁵ Taktéž.

Slováků a celkově rozdělení na dvě samostatné republiky vnímají respondenti pozitivně. Jak starší generace, která rozpad osobně zažila, tak i generace mladších respondentů.²⁸⁶

Respondentka4(25): „Myslím, že za rozpad Československé republiky mohou spíše Slováci, kteří vnímají svou národní identitu více než my Češi a jsou (i mladí lidé) hrdí na to, kdo jsou a celkově na svou zemi.“²⁸⁷

Samozřejmě, že se mohou objevit (i když velmi zřídka) negativní názory na Slováky. Jedná se totiž o situaci, kdy jsou stále vnímáni jako naši tzv. „bratři“, a tudíž jsou velmi početně zastoupeni na školách, kde pak často bývají slovenští studenti zvýhodňováni určitými výhodami nebo že zabírají pracovní místa „Čechům“. Dalo by se říci, že mohou narušovat naši českou identitu a zasahovat do ní.²⁸⁸ Když už jsme se tedy rozdělili na dva státy, mělo by se k nim tak i přistupovat. To však bylo zmíněno jednou respondentkou²⁸⁹ z čistě hypotetického hlediska a myslím si, že je to naprosto přirozené. Když bych dále srovnala výsledky, které jsem se dozvěděla od respondentů s výsledky z různých výzkumů prováděných v populaci, musím říci, že výsledky se též veskrze shodují a Slováci jsou vnímáni pozitivně, kdy jednotlivci mají přátelské nebo i rodinné vazby na Slovensku.

5.9 Vztah k cizincům

Z výsledků výzkumu uskutečněného v roce 1995²⁹⁰ vyplynulo, že nejužší ekonomickou spoluprací by Česká republika měla mít zejména se Slovenskem, Polskem, Německem a Rakouskem.²⁹¹ Tedy s našimi sousedními státy. Tytéž výsledky vyplynuly ohledně politické spolupráce. Strach v tehdejší době pociťovali občané České republiky z Rusů. Po stránce ekonomické převažoval názor, že cizinci jsou levná pracovní síla, což je sice výhodné pro zaměstnavatele, ale na druhé straně ohrožují zaměstnání českých občanů.²⁹² Vstřícněji se z hlediska ekonomické stránky a otázky

²⁸⁶ Výsledky rozhovorů.

²⁸⁷ Respondentka4, únor 2016, Přerov.

²⁸⁸ Výsledky rozhovorů.

²⁸⁹ Respondentka10, únor 2016, Brno.

²⁹⁰ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR. ISSP 1995 „Národní identita I“ [online].

Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Sociologický webzin. Socioweb [online]. [cit. 2009-12-30]Dostupné z:

http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/106_SOCIOweb_5_2003.pdf.

zaměstnání stavěli respondenti k západním státům, naopak k cizincům z postkomunistických zemí, Řecka a Portugalska převažoval nepříliš vstřícný postoj.²⁹³ Ve vztahu k cizincům bylo také zjištěno, že jsou příčinou kriminální aktivity a z celkového hlediska byli vnímáni negativně.²⁹⁴ Dalším důvod negativního smýšlení o cizincích byl, že nejsou přínosem pro Českou republiku, nepřináší nové idey či názory a celkově by se měl počet cizinců přicházejících do Česka snížit.²⁹⁵ Ve srovnání s výsledky výzkumů z roku 2003²⁹⁶ se situace mění. Většině občanů České republiky by nevadilo, kdyby měli ve svém nejbližším okolí (tj. partnera, blízkého přítele či přítelkyni, souseda či spolupracovníka) osobu jiné národnosti. Občané České republiky víceméně nerozlišovali, kdo je jaké národnosti. Méně sympatičtí byli Čechům zmínění Rusové, Ukrajinci a lidé původem z Izraele. Aby se však cizinci mohli natrvalo usadit v České republice, převažoval názor nutnost znalosti českého jazyka, potřebné kvalifikace k výkonu určité profese a přijetí způsobů života, typického pro život v České republice. Dobré, avšak ne nezbytné bylo dobré vzdělání a příbuzenské sítě v České republice.²⁹⁷

Při srovnání se situací v roce 2015²⁹⁸ z výzkumů vyplývá, že občané České republiky považují cizince žijící na našem území stále za problém.²⁹⁹ Důvodem je zejména zvýšená kriminalita a nárůst nemocí. Rezervovaněji se k cizincům staví lidé nad 60 let spíše než „mladší“ generace. Lidé pod 30 let zastávají vstřícnější názor. S přijetím cizinců pak občané České republiky souhlasí v případě války, hladomoru, přírodních katastrof v jejich rodné zemi a popřípadě ještě sloučení rodin.³⁰⁰

Podle respondentů jsou v současné době postoje Čechů vůči cizincům individuální. Někomu vadí, jinému ne. Zejména „mladší“ generace přistupuje k cizincům vstřícněji a přátelštěji než generace starší a soužití s nimi jim nedělá problémy. V rámci starší generace respondentů je to složitější, neboť hodně záleží na

²⁹³ Tamtéž.

²⁹⁴ Tamtéž.

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR. ISSP 2003 „Národní identita II“ [online]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR, Praha. [online]. [cit. 2015-10-12] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7445/f3/ov151113.pdf.

²⁹⁹ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR, Praha. [online]. [cit. 2015-10-12] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7445/f3/ov151113.pdf.

³⁰⁰ Tamtéž.

osobní zkušenosti jedinců. Navíc generace tzv. „našich babiček“ nezná některé skupiny cizinců a tudíž vůči nim zaujímá odstup a pocituje strach.³⁰¹

Respondenti do kontaktu s cizinci přichází v současnosti téměř každodenně. Záleží však, o příslušníka jaké národnosti se jedná.³⁰² Takovým příkladem může být zejména kontakt s Vietnamci. Jakožto živnostníci a provozovatelé zejména obchodů a restaurací s nimi majoritní společnost přichází do každodenního kontaktu. Názory na ně převažují neutrální a respondentům nevadí, neboť nijak nevybuřují, nedělají problémy a neupozorňují na sebe.³⁰³

Respondent8(26): „*Já jsem asi nikdy nepotkal Vietnamce, který by mi vadil. Ani když pěstují marihuanu, tak mi to nevadí. Nikdy mi nic neudělali a když jsem potkal cizince, tak to byli studenti a ti mi nic neudělali. A když tu jsou jako studenti nebo tu pracují, tak mi určitě nevadí.*“³⁰⁴

Celkově však podle respondentů převažuje představa, že cizinci jsou pro naši zemi přínosem. Už jen například tím, že jsou pro zaměstnavatele levnou pracovní silou. A i Česká republika jako taková je pro cizince lákavá. Ať už z hlediska práce či jiných možností.³⁰⁵

Respondentka2(62): „*Pro Ukrajince, Slováky, jsme teď lákaví už možná míň, ale pořád ten východ je těžce zaostalý. I pro ty Vietnamce, mají se tady dobře, rozhodně líp, než by se měli doma.*“³⁰⁶

Respondentka10(25): „*No protože tu máme nově, za posledních 5, 10 let tu vzniklo hodně nových firem, co se týče IT, techniky a tyhle by právě mohly lákat tyto národnosti, oni jsou většinou vzdělaní. Oni už nemají důvod jít do Německa, když tady je to relativně levnější, i když tu dostanou míň peněz, ale zase je to tu levnější. A proč by tu nepracovali pro tu samou firmu jak v Německu. Ale je to třeba blíž k jejich domovu, seženou tu snáz ubytování. Je tu dnes větší trh a zůstávají tady. Mají se tu líp než doma.*“³⁰⁷

³⁰¹ Výsledky rozhovorů.

³⁰² Taktéž.

³⁰³ Taktéž.

³⁰⁴ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

³⁰⁵ Výsledky rozhovorů.

³⁰⁶ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

³⁰⁷ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

Respondent3(63): „*Tak samozřejmě jsou cizinci přínosem. Tak jak od nás prchají lidi do Německa, vzdělání lidí, tak i oni jsou ochotni poctivě dělat nebo něco, kromě samozřejmě Romů, kteří prchají za sociálními výhodami. A celkově taky máme co nabídnout, hustota turistických ruchů, jsou tu šikovní lidi. Je vidět, že Němci a Rakušané si tu zřizují firmy, využívají toho, že ti lidi jsou pracovití, že jsou chytrí.*“³⁰⁸

Z rozhovorů vyplynulo, že při celkovém srovnání se situací před rokem 1989 je v současné době v České republice cizinců mnohem více a celková struktura migračních skupin je mnohem pestřejší. Jelikož dříve byly hranice uzavřeny, nemohlo k nám přijít tolik cizinců. A stejně většina směřovala dále na Západ nebo do severských zemí.³⁰⁹ Srovnáme-li výsledky z výzkumů v rámci populace, konkrétně z poslední doby³¹⁰, vidíme, že Češi cizince vnímají neutrálně. Důležité pro ně je, aby se cizinci začlenili, uznávali hodnoty naší země a uměli česky.

Z výsledků mých rozhovorů, přistupují respondenti k cizincům spíše kladně a otevřeně. Zejména „*mladší*“ generace. Je však pravda, že starší věková skupina respondentů, přistupuje k cizincům rezervovaněji, což se shoduje s výsledky výzkumu z roku 2015³¹¹. Důležité však je, aby cizinci respektovali hodnoty a tradice České republiky, naučili se jazyku a začlenili se do společnosti.³¹² To vyplynulo i z výzkumu provedeného v roce 2015.³¹³

5.10 Srovnání s dřívější dobou

Jaký názor zastávají respondenti ohledně současné situace ve státě? Je situace lepší nebo při srovnání s dobou minulou a jejím režimem bylo lépe? Z rozhovorů samozřejmě vyplynulo, že každá doba má své pro a proti.³¹⁴ Dříve jsme byli soběstačný stát, s vynikající hospodářskou a průmyslovou produkcí, vyznačující se kvalitními produkty a surovinami i v zahraničí. V dnešní době ovlivněné zejména účastí

³⁰⁸ Respondent3, říjen 2015, Přerov.

³⁰⁹ Výsledky rozhovorů.

³¹⁰ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR, Praha. [online]. [cit. 2015-10-12] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7445/f3/ov151113.pdf.

³¹¹ Tamtéž.

³¹² Výsledky rozhovorů.

³¹³ Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR, Praha. [online]. [cit. 2015-10-12] Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7445/f3/ov151113.pdf.

³¹⁴ Výsledky rozhovorů.

v Evropské unii, je naše produkce omezena kvótami, které EU stanovila.³¹⁵ Tudíž se omezil vývoz a znásobil se dovoz často spíše nekvalitních produktů, zejména potravin. Kvůli uzavření mnoha průmyslových továren a fabrik též přišlo o práci mnoho občanů, tedy se zvýšila nezaměstnanost. Proto se mnoho lidí muselo naučit šetřit.³¹⁶ To pak následně ovlivnilo charakterové vlastnosti jedinců, neboť v dnešní době převažuje podle respondentů tvrzení, že Češi jsou sobečtí, chamtiví, závistiví.³¹⁷ I když tohle vnímání spíše převažuje u občanů uvnitř České republiky, nikoli z pohledu lidí ze zahraničí. Tam si stále udržujeme víceméně pozitivní ohlas.³¹⁸

Respondentka10(25): „*Naše generace si všechno závidí. Naše generace chce všechno a hned a čím mladší ti děti jsou, tak tím je to horší. Už tím, že se narodíme, tak jim tlačíme, že máme dluh a to je bude formovat. Ale nenuťme to těm děčkám. Já když přijdu do obchodu, tak slyším, musíme to koupit levně. Furt všechno levně. A musíme šetřit. Ano šetřit, ale s rozumem. My musíme vychovávat s rozumem a právě Češi jsou šetřiví, závistiví, každé si hrabe na svém písečku. Jsou to sobci, jsou egoističtí. Dřív ta generace taková nebyla a tak nás pořád vnímají v zahraničí. Ta generace našich babiček, díky nim si myslí, že jsme dobrosrdeční.*“³¹⁹

Dříve však podle respondentů nebylo o mnoho lépe než dnes. Rozhodně ne po 2. světové válce a za komunistického režimu.³²⁰ Ano, s ohledem na sociální jistoty a zázemí určitě bylo lépe. Z tvrzení respondentů „starší“ generace, měli lidé po dokončení školy či učebního oboru okamžitě práci. Ne jako v současné době, kdy mnoho mladých lidí nemůže sehnat práci a pokud, tak neadekvátní svému vzdělání nebo platovému ohodnocení.³²¹

Respondentka7(65): „*Dřív to bylo lepší. To jsem věděla, že mě nepropustí, že jsem si mohla vzít tu půjčku a když jsem se vyučila, tak jsem měla práci. Dnes to tak není, dnes vyjdou ze školy a nemůžou najít práci. Tak se válí doma 5, 10 let a pak už se jim dělat nechce.*“³²²

³¹⁵ Taktéž.

³¹⁶ Taktéž.

³¹⁷ Taktéž.

³¹⁸ Výsledky rozhovorů.

³¹⁹ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

³²⁰ Výsledky rozhovorů.

³²¹ Taktéž.

³²² Respondentka7, říjen 2015, Přešov.

Z výpovědi respondentů můžu říci, že ale v oblasti svobod a možností to zase tak dobré nebylo. Lidé třeba neměli možnost cestovat neboť byly uzavřeny hranice. Nebyl tak široký výběr sortimentu, od potravin přes oblečení až po techniku. Nebyla taková možnost svobody slova a hodně lidí bylo zatčeno na udání.³²³ Oproti tomu byly mezilidské vztahy lepší. Lidé byli přátelštější, projevovali více soudržnosti a nebylo tolik závisti a sobectví. Život nebyl tak hektický, jak v dnešní době. Dříve proto možná lidé dokonce pociťovali i větší sounáležitost k národu. Avšak každá doba má své výhody i nevýhody.³²⁴

Respondentka10(25): „*Takhle v každé rovině. Každá rovina těch dob, co se týče profesního, svobod, vzdělání. Vyberu si teď například umístěnku, tu my nedostaneme. Nikdo po nich nechtěl, aby při škole měli praxi, protože když dítě studuje, tak má studovat. Rodiny co se vzali, dostali půjčky ihned, nikdo se neptal. Ti lidi to jsou ti 45cátníci, 50tníci oni si vybudovali to postavení tou umístěnkou a pak byl převrat a oni zůstali. Dostali jiný prachy, ani neví, jak k tomu přišli. My dnes na té samé pozici se musíme pracovat 20 let. Takže v tomhle směru je to nefér. Ale v těch svobodách, nevím, jestli to není vysoká daň za ty svobody. Nebyla možnost cestovat, ale třeba profesně, tak si myslím, že se měli lépe. Dostali práci hnedka po škole.*“³²⁵

Respondentka2(62): „*Rozhodně tu není dobře finančně, ani sociálně. Ani to hospodářství, spíš bych, někteří ti mladí lidi inklinují zase zpátky na ten venkov, což se mi jediný líbí. Tady ty farmy, který znova zavádí, ty přírodní produkty. Ti mladí pochopili, že v té přírodě je podstata žítí, že to není o tom bydlet ve vile, v satelitu. To pak nakupuješ drahý hadry, seš od rána do večera v práci. Oni se to snaží obnovit na těch vesnicích, tu kulturu, to se mi líbí, jinak asi nic.*“³²⁶

Respondent8(26): „*Myslím, že kdyby dnes byl komunismus, tak by to bylo to nejlepší. Nebo ne nejlepší, ale vypadalo by to jinak. Nebránil bych se tomu. Nebylo by to jak dřív, že by si lidi nechali všechno diktovat. Když se podíváš do ulic, jaký tu je bordel, třetina lidí nepracuje, máme vysoký daně. Když někdo někomu ublíží, tak jde sedět pomalu i ta oběť. Je tady hodně to bezpráví, to za komunismu nebylo, jasně, i když to mělo nějaký mínusy. Třeba STB, nemohl si říct svůj názor, ale když se podíváš dneska,*

³²³ Výsledky rozhovorů.

³²⁴ Taktéž.

³²⁵ Respondentka10, říjen 2015, Brno.

³²⁶ Respondentka2, říjen 2015, Přerov.

tak třeba chlap napsal článek na facebook a pak si pro něj přijeli vojáci a zatkli ho, takže se k tomu blížíme, k takové té totalitě. Nebo to jsem teda ted'ka aspoň četl. ³²⁷

Je těžké říct, zda dříve bylo lépe nebo ne. To sami usoudili i respondenti. ³²⁸ V současné době některé věci také nefungují, jak by měly. Zejména politický systém je špatný. Též korupce a bezohlednost často důležitých představitelů státu. Zvýšená nezaměstnanost, nízké příjmy, špatná kvalita věcí a hospodářská situace v zemi jsou nejčastějším důvodem nespokojenosti. ³²⁹ Většina podniků, kterými se Česká republika vyznačovala ve světě, je rozprodána. Převládá názor, že v současné době je život v naší zemi pro obyčejného člověka mnohem náročnější. Zejména „starší“ generace tvrdí, že každý „lump“ si tzn. „může dělat, co chce.“ ³³⁰ Z rozhovorů vyplynulo, že se zhoršila i zodpovědnost vůči ekologii a životnímu prostředí. Mezilidské vztahy a komunikace mezi lidmi je horší, zejména prostřednictvím masově využívaného internetu, hlavně tedy u „mladé“ generace. Doba je ovlivněná také nepřehledným množstvím informací, které nám poskytují média, mnohdy však neobjektivními a neúplnými. ³³¹

Myslím si tedy, že každá doba má své pro i proti. Komunistický režim měl svá negativa a samozřejmě i pozitiva, dnešní doba nejinak. Z rozhovorů jsem se dozvěděla, že však záleží na tom, co u jednotlivce převažuje. Lidé, kteří znají dobu komunismu jen z doslechu, si představy o tehdejší době pouze utváří. Lidé, kteří ji zažili sice tvrdí, že tato doba byla lepší, ale zároveň si uvědomují, že i v dnešní době není vše zase tak špatné a je více možností, než bylo dříve. Zejména možnost cestovat po celém světě. ³³² Ano musíme přihlídnout k okolnostem, které se v poslední době ve světě dějí, ale náš stát z globálního pohledu je relativně v bezpečí.

5.11 Rozdíl v pojetí české národní identity

Z mého výzkumu vyplynulo, že existuje jistý rozdíl ve vnímání národní identity mezi mladší a starší generací respondentů. ³³³ Důvodem je zejména doba ve které jedinci vyrostli, její možnosti a podmínky. Starší generace má větší pouto k naší vlasti a

³²⁷ Respondent8, říjen 2015, Přerov.

³²⁸ Výsledky rozhovorů.

³²⁹ Výsledky rozhovorů.

³³⁰ Taktéž.

³³¹ Taktéž.

³³² Taktéž.

³³³ Taktéž.

pocit'uje i větší hrdost na to, že jsou Češi. Je to ovlivněno zejména historickými událostmi, jako například 2. světovou válkou, srpnovou okupací v roce 1968 a dalšími, které přispěly k upevnění vztahů mezi občany a celkově posílení národní identity v „kritických“ dobách. Další důvod, který přispěl k upevnění národní hrdosti u generace našich prarodičů může být ten, že neměli tak velkou možnost cestovat, poznávat jiné kultury a země jako v dnešní době, tudíž neměli možnosti většího srovnání. Celkově život v době před rokem 1989, kdy proběhla sametová revoluce, byl jiný. Mnohem omezenější.³³⁴

Respondentka10(25): „Oproti tomu generace našich babiček neměla možnosti tak cestovat, takže neměla možnost srovnat naši kulturu s jinou. A právě v tom jsou možná více hrdí na to, že jsou Češi. Nepoznali nic jiného a hlavně pokud národ držel při sobě a byl na sebe hrdý, vždy se z toho (špatného) nějak dostal.“³³⁵

Zároveň i trvalý odchod z republiky byl obtížnější, než v dnešní společnosti. Oproti tomu v minulosti měli lidé zaměstnání, příjem, sociální jistoty a celkově naše země prosperovala, což se s dnešní dobou a situací ve státě moc srovnávat nedá.³³⁶ Samozřejmě vidíme, že tehdejší doba přinášela jisté nevýhody (jak jsem například výše zmínila omezenou možnost cestovat nebo omezenější nabídku zboží aj.), lidé ale stejně pocítovali větší soudržnost a sounáležitost s národem a silněji si uvědomovali národní identitu.³³⁷ Současná doba ale přináší neuvěřitelné možnosti, které si generace našich prarodičů dříve nedokázala ani představit. Například nepřeborná nabídka různého druhu zboží a jiného sortimentu. Což dříve bylo nereálné. Určitě to může být na úkor kvality, ale jedinec i tak má širokou škálu možností ve všech směrech a oblastech svého života. Starší generace respondentů taky tvrdí, že pokud by byla ve věku jejich současných vnoučat, určitě by jednala a využívala možností stejně jako oni.³³⁸

Žijeme v době globalizace, multikulturalismu, Evropy bez hranic, možností cestovat po celém světě, pracovat a studovat, kde nás jen napadne. Tudíž národní identita pro mladší generaci respondentů není až tak důležitá a významná. Namísto aby

³³⁴ Taktéž.

³³⁵ Respondentka10, únor 2016, Brno.

³³⁶ Výsledky rozhovorů.

³³⁷ Taktéž.

³³⁸ Výsledky rozhovorů.

se cítili Čechy, ztotožňují se spíše s identitou Evropana.³³⁹ Což je samozřejmě ovlivněno členstvím v Evropské unii.

Respondentka9(22): „*Jde o to, že naše generace vyrůstala ve velice otevřené době, se spoustou možností k cestování a vnímáme sebe spíše jako identitu Evropana, než jako Čecha.*“³⁴⁰

Mladá generace Čechů má tedy možnost odchodu do zahraničí, nejen za studiem a poznáním jiných kultur, ale hodně i za prací, neboť zahraničí nabízí lepší platové ohodnocení než Česká republika. Situace může být ovlivněna také tím, že Česká republika jelikož je malý stát, se snažila vždy někomu přiblížit a přeorientovat se podle toho, kdo nám zrovna co nabídnul.³⁴¹

Respondentka2(62): „*My jsme strašně ovlivnitelní, my jsme malej národ, kterej se vždycky k někomu přidá a myslí si, že nám někdo pomůže, k někomu se přimkneme, ale každej se na nás akorát vykašle. Snažíme se vzít za svůj jejich způsob života a když to skončí, tak se rychle přeorientujeme. Nejdřív Němci, pak Rusi, teď Američani, což je ten největší problém, protože když bysme zůstali sví, jako třeba jak Angličani, Francouzi, oni si to můžou dovolit, to jsou velký země, oni si to můžou dovolit. My jsme malá země, jsme hodně ovlivnitelní.*“³⁴²

Podle respondentů tedy převládá tvrzení, že jsme hodně ovlivnitelný stát a tudíž si ani „mladá“ generace, ovlivněná touto dobou si identitu moc uvědomovat nemůže a ani ji tolik nevnímá. Uvidíme, co nám přinese budoucnost, ale myslím si, že přístup ve vnímání národní identity již nikdy nebude stejný jako za dob našich prarodičů.

³³⁹ Taktéž.

³⁴⁰ Respondentka9, únor 2016, Přerov.

³⁴¹ Výsledky rozhovorů.

³⁴² Respondentka2, únor 2016, Přerov.

6. Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jak nahlíží jednotlivé věkové kategorie na pojetí národní identity. Jednalo se o dvě věkové kategorie, konkrétně s respondenty ve věku 18 ti až 30 let v rámci kategorie první a respondenty ve věku nad 60 let ve druhé kategorii. Předpoklad s jakým jsem k práci přistupovala, byl ten, že jelikož každá skupina vyrostla a byla vychována v jiné době, bude se i náhled a postoj k národní identitě odlišovat. Domnívala jsem se, že starší generace respondentů, ovlivněná dřívějším režimem bude mít silnější pouto a vazbu k Čechám oproti generaci mladších respondentů, která je ovlivněná možností cestovat, žít a pracovat v zahraničí. Samozřejmě že mladí lidé mají i jiné, nové, pro starší generaci dříve téměř nereálné možnosti.

Výsledky byly získány prostřednictvím rozhovorů s jednotlivými respondenty. Je pravda, že tyto skupiny odlišuje velký věkový rozdíl. Možná když bych zahrнула ještě jednu věkovou kategorii, konkrétně ve věku 40 až 60 let, údaje by byly ještě zajímavější. Avšak i tak si myslím, že se mi podařilo získat důležité informace a určitě jsem si rozšířila obzory v rámci některých oblastí.

Respondenti pocházeli z moravské části České republiky, zejména z Olomouckého kraje, takže kdyby se rozhovory srovnaly s obyvateli z Čech, mohly by se výsledky lišit. Předpokládala jsem, že mladší generace respondentů nebude moc hrdá na to, že jsou Čechy, natož aby svou národnost prezentovala či dokonce vyzdvihovala v zahraničí. Ano je pravda, že někteří respondenti nad pojetím národní identity a vztahu ke své zemi do doby uskutečnění rozhovorů nepřemýšleli, ale ti kdo měli možnost vycestovat do zahraničí, spíše tedy na delší dobu, ať už pracovní či v rámci studijního pobytu, kde se setkali s velkým množstvím různých kultur a národností, přišli s tvrzením, že Češi jsou poměrně hrdí na svůj národ a nestydí se k němu přihlásit. Nezřídka svůj původ v cizině i vyzdvihují. Tohle zjištění mne velmi mile překvapilo. Mnoho jedinců, i když tedy poznali svět, se do Čech stále rádo vrací neboť zde má své kořeny. Na to, že jsme malý národ tvrdí, že jsme dokázali mnoho. U starší generace mne tento vztah až tak nepřekvapil, neboť s ohlednutím na dobu, kdy se nemohlo moc cestovat, tudíž lidé nepoznali, jak se žije jinde a neměli možnost srovnání, to není nic překvapivého. Ano, u mladší generace je to dnes něco jiného neboť v rámci pracovních možností a pracovního uplatnění, zejména pokud jedinci dosáhli vyššího či vysokoškolského vzdělání, je nejspíše pobyt v zahraničí čeká.

Je pravda, že výzkum v rámci mladší generace respondentů byl víceméně proveden s vysokoškolsky vzdělanými jedinci, tudíž byl-li by proveden mezi jedinci s nižším stupněm vzdělání, možná by výsledky byly jiné.

Důvodů hrdosti k našemu státu je hned několik. Avšak i to se vyvažuje negativy. V současnosti víceméně všichni občané většiny států světa pocítují nespokojenost s určitými sférami veřejného života ve svém státě. Ale oproti některým zemím světa je Česká republika stále ještě stát, který má poměrně spíše více důvodů k hrdosti, než naopak. Také každá doba má své pro a proti. Nemůžeme říci, že dříve bylo lépe. Není tomu tak. Určitě mohlo být dříve lépe v určitých oblastech života, naopak však lidé neměli některé možnosti, kterých můžeme využívat dnes. Záleží také, jak si jedinec svůj život ve státě uzpůsobí a co pro dobrou životní úroveň udělá.

Z hlediska vztahu majority vůči cizincům je zřejmé, že lidé zejména „mladší“ generace, k nim přistupují tolerantně a vstřícně. Zejména však každý jedinec k cizincům přistupuje individuálně. Ano, jsou tu určité skupiny o kterých je častěji slyšet a které máme spojeny spíše s negativními stereotypy. Ale pak jsou tu naopak skupiny občanů ke kterým jsme si vztah našli a bereme je jako součást českého státu. Hodně ale záleží na výše zmíněné individuální zkušenosti jedince. A také „starší“ generace je oproti „mladší“ spíše uzavřenější vůči cizincům. Opakem je vnímání imigrantů a celkově uprchlické otázky. To jsem ale ve své práci zjišťovat nechtěla.

V přístupu k obyvatelům Slovenské republiky se kterou jsme dlouhou dobu byli příslušníky jednoho státu, jsou občané Slovenské republiky respondenty vnímání pozitivně a přátelsky. Mnoho respondentů má určité kontakty a vazby ke Slovensku a nejedná se pouze o „starší“ generaci. Samozřejmě že rozpad Československé republiky ovlivnil vnímání národní identity zejména tak, že se Češi začali brát jako samostatný národ a Slováci jakbysmet, ovšem stále je považuje za naše tzv. „slovenské bratry“.

Při zjišťování, co by mělo Čecha dělat Čechem, převažuje podle respondentů názor, že je to zejména jeho postoj k národu a pocit sounáležitosti. Důležitá je také znalost českého jazyka, české historie, české hymny, kultury, tradic atd. Prvotní však je, zdali se jedinec hlásí ke svému národu. Narození a příbuzenství sice hraje určitou roli, ale už ne tak podstatnou. Není přece problém navštěvovat své příbuzné v domovské zemi jednou za čas a přitom žít a pracovat v zemi jiné, kde jsme již převzali způsoby tamějšího života, občanství a někdy též i sounáležitost k danému státu.

Z oblasti historie respondenti považují za důležité historické osobnosti zejména Karla IV., T. G. Masaryka, Jana Huse, Jana Palacha a J. A. Komenského. Za významné

historické události pak respondenti zmiňovali období vlády Karla IV., druhou světovou válku a vznik samostatné Československé republiky. Cenné informace z oblasti historie získali zejména prostřednictvím výuky dějepisu a z historických knih či divadelních představení, kterých se respondenti osobně účastnili.

Cílem práce bylo zjištění rozdílu v rámci mezigeneračního pohledu na pojetí národní identity, jak a v čem se vnímání jednotlivých skupin respondentů liší. Národní identitu jako takovou chápou všichni respondenti téměř totožně. Jedná se o individuální postoj k rodné zemi, sounáležitost s dalšími obyvateli státu a celkově vztah k vlasti. Důležitá je také znalost jazyka, historie a tradic. Taktéž se respondenti shodovali v tom, kde se národní identita formuje. Je ovlivněna hlavně rodinou a jí uskutečněnou výchovou, dále pak školou, společností a v neposlední řadě i médií. Většina, ať již mladší či starší generace respondentů pociťuje pouto ke své zemi a je na ni i patřičně hrdá. I když každý jedinec má své osobní zkušenosti z minulosti a postoj k národní identitě je víceméně kladný. Stále se většina Čechů hlásí ke svému národu, pociťuje určitou sounáležitost s českým státem, i když by to na první pohled nemuselo být zřejmé. Přístup k vnímání identity mezi generacemi je však odlišný. Starší generace vyrostla v jiné době, za jiných podmínek, za jiného režimu. Vlivem okolností bylo obyvatelstvo nuceno se více semknout a tudíž si i více uvědomovat národní identitu a sounáležitost se státem. Jelikož lidé neměli možnost cestovat, srovnávat s jinými zeměmi a kulturami, nepoznali nic jiného, drželi více při sobě a tím si více uvědomovali národní identitu a příslušnost k zemi. Mladší generace respondentů je na tom jinak. Má možnost cestovat, poznávat nové kultury, nové země, přistupuje k národní identitě jinak. Příliš si ji neuvědomuje a nepřemýšlí nad ní. Cítí se být spíše Evropany. Mezigenerační vnímání národní identity se tedy rozhodně odlišuje.

Co je důležité si uvědomit, že výzkum probíhal na Moravě, kdy respondenti pocházeli z Olomouckého kraje, konkrétně z oblasti Přerovska. Tuto informaci je nutné uvést z důvodů, že diplomová práce je zaměřena nebo přesněji nazvána jako vnímání české národní identity celkově, ne pouze se zaměřením na moravskou část státu. Avšak neměla jsem možnost zjistit, jak je na tuto situaci pohlíženo v „*Čechách*“. Doufám však, že původ z jednotlivých částí státu nehraje roli v přístupech vnímání národní identity. Bylo nemožné sehnat literaturu, zaměřující se konkrétně na vnímání národní identity lidmi na Moravě.

7. Seznam zdrojů

ANDERSON, Benedict: *Představy společnosti. Úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. S. 253. ISBN 978-80-246-1490-8.

BAUMAN, Zygmunt: *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 2000. S. 149. ISBN 80-204-0817-7.

BAUMAN, Zygmunt: *Tekutá modernita*. Praha: Mladá fronta, 2002. S. 343. ISBN 80-204-0966-1.

BROUČEK, Stanislav, Grulich, Tomáš: *Krajané a česká republika. Hledání možností k nové otevřené spolupráci*. Praha: Etnologický ústav, 2009. S. 83. ISBN 978-80-87112-23-6.

BROUČEK, Stanislav (ed.): *Češi – národ bez hranic. Výběr textů a diskuze ze semináře k problematice národního vědomí Čechů žijících v zahraničí. Příspěvek Pavla Vančury: Jsem Čech-osobní vyznání*. Praha: Etnografický ústav AV ČR, v.v.i.2011, S.238. ISBN 978-80-87112-49-6.

DRBOHLAV, Dušan a kol: *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Slon. 2010, S. 204. ISBN 978-80-7419-039-1.

ERIKSEN, Thomas Hyllan: *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha: Triton, 2008. S. 352. ISBN 978-80-7254-925-2.

ERIKSEN, Thomas-Hylland: *Etnicita a nacionalismus. Antropologické perspektivy*. Praha: Slon, 2012. S. 352. ISBN 978-80-7419-053-7.

GELLNER, Ernest, André: *Národy a nacionalismus*. Praha: Hříbal, 1993. S. 17-18. ISBN 80-900892-9-1.

GELLNER, Ernest, André: *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. S. 133. ISBN 80-7325-023-3.

HENDL, Jan: *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 2005, S.407. ISBN 80-7367-040-2.

- HOLÝ, Ladislav: *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Praha: Slon, 2001. S.210. ISBN 80-85850-97-4.
- HROCH, Miroslav: *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Slon, 2009. S.315. ISBN 978-80-7419-010-0.
- HROCH, Miroslav: *Na prahu národní existence*. Praha: Mladá fronta, 1999. S.275. ISBN 80-204-0809-6.
- HROCH, Miroslav (ed.) : *Pohledy na národ a nacionalismus*. Čítanka textů. Praha: Slon, 2003. S. 451. ISBN 80-8642-920-2.
- HRUBÝ, Karel, BROUČEK, Stanislav: *Češi za hranicemi na přelomu 20. A 21. století. Symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu*. Praha: Karolinum. 2000. S. 339. ISBN 80-7184-932-4.
- KLICPEROVÁ-BAKER, Martina, FEIERABEND, Ivo. K. a kolektiv: *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*. Praha: Academia. 2007. S. 285. ISBN 978-80-200-1433-7.
- MALINA, Jaroslav: *Antropologický slovník*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. S. 4736. ISBN 978-80-7204-560-0.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav, VODÁKOVÁ, Alena a kol.: *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. S. 747. ISBN 80-7184-164-1.
- MULLER, Karel: *Politická sociologie: politika a identita v proměnách modernity*. Praha: Portál, 2008. S. 216. ISBN 978-80-7367-380-2.
- PLECITÁ, Klára: *Národní identita a vztah k Evropské unii. Česká republika v západo-a středoevropském srovnání*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2011. S. 65. ISBN 978-80-86729-71-8.
- ROSŮLEK, Přemysl, CABADA, Ladislav: *Evropa národů, patriotů a integrace*. Pelhřimov: Aleš Čeněk, 2002. S. 166. ISBN 80-86473-13-9.
- SMITH, Anthony, D.: *Myths and memories of the nation*. New York: Oxford, 1999. S. 281. ISBN 0-19-829684-3.

SMITH, Anthony D.: *National identity*. London. New York: Penguin Books, 1991. S. 226. ISBN 0-87417-203-9.

STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet: *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Sdružení pomocné ruce Brno. Boskovice: Albert, 1999. S. 194. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. S. 384. ISBN 978-80-7367-313-0.

TESAŘ, Filip: *Etnické konflikty. Antropologická perspektiva*. Praha: Portál, 2007. S. 251. ISBN 978-80-7367-097-9.

VLÁCHOVÁ, Klára, ŘEHÁKOVÁ, Blanka: *Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie. Sociologická studie*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. S. 39. ISBN 80-7330-066-4.

Český sociálněvědní datový archiv. Sociologický ústav AV ČR v.v.i. [online]. Dostupné z: <http://archiv.soc.cas.cz/sda-info>.

Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR [online]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/>.

HEING, David: *Antropoweb. Transnacionalismus* [online]. [cit.2007-03-02] Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/transnacionalismus>.

Sociologický webzin. Socioweb [online]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/>.

Sociopress.cz. Sociologický blog studentů ISS FSV UK [online]. Dostupné z: <http://sociopress.cz/2013/11/21/nova-infografika-kdo-je-nejvetsi-cech/>.

Sociální studia. Časopis katedry sociologie FSS MU [online]. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080305112920.pdf>.